

Seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen kokemuksia Poliisiammattikorkeakoulun opetuksesta

Vuosina 2022 ja 2023 opiskelleet Poliisi AMK-opiskelijat

Iisa Hiltunen

11/2024

TIIVISTELMÄ

Iisa Hiltunen: Seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen kokemuksia Poliisiammattikorkeakoulun opetuksesta

Opinnäytetyön muoto: Tutkimuksellinen

Julkisuusaste: Julkinen

Ohjaaja: Satu Tiainen

Tutkinto: Poliisi (AMK)

Poliisiin sanotaan olevan organisaationa läpileikkaus Suomessa asuvista ihmisistä. Tähän joukkoon mahtuu erilaisista taustoista tulevia ihmisiä, sekä vähemmistöjen edustajia. Seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen oikeudet ovat ottaneet harppauksia eteenpäin viime vuosikymmenillä, ja syrjintään kiinnitetään nyky-yhteiskunnassamme enemmän huomiota. Tässä tutkielmassa pyritään vastaamaan kysymykseen siitä, miten seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin kuuluvat opiskelijat todellisuudessa kokevat opiskelun Poliisiammattikorkeakoulussa. Laadullisen tutkimuksen aineisto kerättiin haastattelemalla kolmea seksuaali- ja/tai sukupuolivähemmistöihin kuuluvaa Poliisiammattikorkeakoulun nykyistä tai entistä opiskelijaa. Tutkimuksessa perehdyttiin opiskelijoiden kokemuksiin sekä heidän mahdollisesti kokemaansa vähemmistöstressiin. Tutkimustulokset mahdollistavat aiheen tarkastelun seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen näkökulmasta, ja tuovat meille uutta tietoa näiden vähemmistöjen asemasta Poliisiammattikorkeakoulussa.

Tutkimustuloksena aiheesta oli sekä positiivisia, että negatiivisia havaintoja. Valtaosa tutkimukseen haastateltavista seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin kuuluvista henkilöistä eivät kokeneet vähemmistöstressiä Poliisiammattikorkeakoulussa. Suurimman osan mielestä heidän seksuaalinen suuntautumisensa ei ollut vaikuttanut Poliisiammattikorkeakoulun opettajilta ja henkilökunnalta saamaansa kohteluun. Haastateltavat kuitenkin kokivat Poliisiammattikorkeakoulun olevan ympäristönä heteronormatiivinen. He raportoivat sukupuolineutraalien tilojen puuttumisesta sekä sukupuoli-tetuista pukeutumiskäytännöistä. Muutamat haastateltavat raportoivat Poliisiammattikorkeakoulun opettajien suunnalta tulevasta vitsailusta, epäasiallisesta puheesta sekä asenteellisyydestä seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjä kohtaan. Haastateltavilla oli myös positiivisia kokemuksia, joissa nousi esiin opettajien halu ottaa seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin kuuluvat opiskelijat huomioon, lisätä tietoisuutta sekä oppia aiheesta. Haastateltavat kuitenkin toivoivat lisää koulutusta opiskelijoille sekä koulun henkilökunnalle vähemmistöistä sekä heidän kohtaamisestaan.

Sivumäärä: 31

Tarkastuskuukausi ja vuosi: Marraskuu 2024

Avainsanat: Seksuaalivähemmistöt, sukupuolivähemmistöt, yhdenvertaisuus, vähemmistöstressi

ABSTRACT

lisa Hiltunen: Experiences of sexual and gender minorities in Police University College education

Type of thesis: Research-based thesis

Publicity: Public

Supervisor: Satu Tiainen

Degree: Bachelor of police services

The police is said to be an organization that reflects the diversity of people living in Finland, including individuals from various backgrounds and representatives of minorities. The rights of sexual and gender minorities have made significant strides in recent decades, and there is now greater awareness of discrimination in our contemporary society. This study aims to answer the question of how students who belong to sexual and gender minorities experience studying at the Police University College. The qualitative research data was collected by interviewing three current or former students of the Police University College who identify as sexual and/or gender minorities. The study explored the students' experiences as well as any minority stress they may have encountered. The research findings allow for an examination of the topic from the perspective of sexual and gender minorities, providing new insights into the position of these minorities at the Police University College.

The results of the study revealed both positive and negative observations. The majority of the sexual and gender minority participants interviewed did not experience minority stress at the Police University College. Most felt that their sexual orientation did not affect how they were treated by the faculty and staff. However, the interviewees perceived the environment at the Police University College as heteronormative. They reported a lack of gender-neutral facilities and gendered dress codes. A few participants mentioned experiencing jokes, inappropriate comments, and bias from some faculty members regarding sexual and gender minorities. Nonetheless, the interviewees also had positive experiences, highlighting teachers' willingness to consider students from sexual and gender minorities, raise awareness, and learn about the topic. However, they expressed a desire for more education for both students and school staff regarding minorities and how to engage with them.

Pages: 31

Month and year of review: November 2024

Keywords: sexual minorities, gender minorities, equality, minority stress

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	1
1.1 Mihin tutkimusta tarvitaan?	1
1.2 Aihe ja tutkimuskysymykset	3
2 KESKEISET KÄSITTEET	5
2.1 Seksuaalinen suuntautuminen	5
2.2 Sukupuoli-identiteetti	6
2.3 Tasa-arvo ja syrjintä	8
3 SEKSUAALI- JA SUKUPUOLIVÄHEMMISTÖJEN KOKEMA SYRJINTÄ	9
3.1 Viharikokset	10
3.2 Mikroaggressiot	10
3.3 Vähemmistöstressi	11
4 SEKSUAALI- JA SUKUPUOLIVÄHEMMISTÖJEN SAAMA KOHTELU	12
4.1 Seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen kohtelu oppilaitoksissa	12
4.2 Seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen kohtelu poliisiorganisaatiossa	12
4.2.3 Poliisikulttuuri	14
5 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN	15
5.1 Kvalitatiivinen tutkimus	15
5.2 Teemahaastattelu	16
5.3 Haastateltavien valinta	16
5.4 Haastattelun toteuttaminen	17
5.5 Aineiston litterointi, käsitteleminen ja analysointi	18
5.6 Tutkimuseettiset kysymykset	18
6 TUTKIMUSTULOKSET	19
7 JOHTOPÄÄTÖKSET	24
8 POHDINTA	26
8.1 Tutkimuksen luotettavuus ja rajoitukset	29
8.2 Jatkotutkimusehdotukset	30

LÄHTEET	32
LIITE 1 - Tutkimustiedote	36
LIITE 2 – Opinnäytetyön haastattelulomake	37
LIITE 3 – Opinnäytetyön tietosuojaseloste.....	39

1 JOHDANTO

Sanotaan, että poliisi on organisaationa läpileikkaus Suomessa asuvista ihmisistä. Tähän joukkoon mahtuu myös vähemmistöjen edustajia, sekä poliisissa, että kansalaisissa. Yhteiskunnan monimuotoisuutta vaaditaan ottamaan nykypäivänä yhä enemmän huomioon esimerkiksi koulutuksessa, rekrytoinnissa, palveluiden tuottamisessa ja tilojen suunnittelussa. Poliisia on yleisesti pidetty vanhoillisena, hitaasti muuttavana ja konservatiivisena organisaationa. Tämän valossa onkin tärkeää pohtia, onko poliisi organisaationa onnistunut kehittymään yhteiskunnan mukana, ja onko Poliisiammattikorkeakoulu ajan tasalla yhdenvertaisuuteen liittyvissä asioissa.

Seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen edustajat ovat kohdanneet historian saatossa runsaasti syrjintää, jonka juuret ovat olleet lainsäädännössä asti. Homoseksuaalisuus oli rikoslain mukaan kriminalisoitua vuosien 1894–1971 aikana ja se oli luokiteltu sairaudeksi vuoteen 1981 asti (Poliisi.fi 2021). Kehotuskielto, joka kielsi julkisen kehottamisen samaa sukupuolta olevien henkilöiden väliin ”haureuteen”, säilyi vuoteen 1999 asti (Poliisimuseo 2021). Samaa sukupuolta olevien pariin vihkeminen on ollut mahdollista vasta vuodesta 2017 lähtien tasa-arvoisen avioliittolain tullessa voimaan. (Seta 2024.)

Nykyään syrjintä on kielletty Yhdenvertaisuuslain perusteella. Yhdenvertaisuuslain tavoitteena on ehkäistä syrjintää, edistää yhdenvertaisuuden toteutumista sekä tehostaa syrjinnän kohteeksi joutuneiden oikeusturvaa (Yhdenvertaisuuslaki 1325/2014, 1 luku 1 §). Yhdenvertaisuuslaki velvoittaa myös viranomaisia, koulutuksen järjestäjiä sekä työnantajia edistämään syrjimättömyyttä sekä yhdenvertaisuuden toteutumista. Laki velvoittaa lisäksi koulutuksen järjestäjiä varaamaan opiskelijoille mahdollisuuden tulla kuulluksi yhdenvertaisuuden edistämistoimienpiteissä. (Yhdenvertaisuuslaki 1325/2014, 2 luku.) Vaikka asenneilmapiiri sekä lainsäädäntö ovat kehittyneet seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen asemaa ja oikeuksia kohtaan myönteisemmiksi, seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen edustajat kokevat syrjintää vielä tänäkin päivänä.

1.1 Mihin tutkimusta tarvitaan?

Poliisiammattikorkeakoulu on toteuttanut erilaisia projekteja vähemmistöihin ja monimuotoisuuteen liittyen. Podcast ”Kaikkien poliisi?” (julkaistu 2020–2021) käsittelee monimuotoisuutta, vähemmistöjä ja yhdenvertaisuutta, sekä nostaa esiin erilaisista taustoista tulevia poliiseja. (Poliisiammattikorkeakoulu, luettu 16.1.2024.) Poliisiammattikorkeakoulu on julkaissut myös yhdenvertaisuus-, tasa-arvo- ja saavutettavuussuunnitelman vuosille 2023–2025. Suunnitelman mukaan Polamk haluaa olla luomassa perustaa paremmalle tasa-arvolle ja yhdenvertaisuudelle poliisissa, sekä yhteiskunnassa. Tämän lisäksi Poliisiammattikorkeakoulussa noudatetaan poliisin arvoja, eettistä koodistoa sekä Polamkin-yhteisön etikettiä. (Poliisiammattikorkeakoulu 2023.)

Lisäksi monimuotoisuus on yksi osa poliisin opiskelijarekrytointistrategiaa. Poliisiammattikorkeakoulun vuoden 2021 katsauksessa ”Monimuotoisen rekrytinnin esteet ja edistäminen” perehdytään niihin esteisiin, mitkä voivat estää etnisten vähemmistöjen hakeutumisen poliisikoulutukseen. Katsauksessa perustellaan tarvetta monimuotoisuuden edistämiseksi poliisiorganisaatiossa. Poliisin kuuluu edustaa kaikkia kansalaisia, eikä vain yhtä ryhmää. Tämä kuuluu demokraattisen yhteiskuntajärjestyksemme luonteeseen. Yhteiskunta muuttuu, ja poliisin täytyy pystyä vastaamaan yhteiskunnan monimuotoistumiseen säilyttääkseen kansalaisten luottamuksen. Monimuotoisuustavoitetta perustelee myös vaatimus syrjimättömästä kohtelusta ja yhdenvertaisesta osallisuudesta. Nämä tekijät yhdessä lisäävät luottamusta poliisia kohtaan. (Juutinen & Rauta 2021, 2–4.)

Vaikka katsauksessa käsiteltiin ainoastaan etnisten vähemmistöryhmien rekrytointia, voidaan samojen perustelujen katsoa olevan päteviä soveltuvin osin myös seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen rekrytointiin poliisiorganisaatiossa. Yhteiskuntamme on monella tavalla monimuotoinen. Jotta poliisi voisi mahdollisimman tehokkaasti toimia roolissaan kansalaisten oikeuksien turvaajana, tulee kaikkien väestöryhmien luottamusta poliisiin nostaa.

ICCS 2016 tutkimuksen mukaan kuitenkin suomalaisten seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin kuuluvien nuorten luottamus poliisiin voi olla muihin ikätovereihin verrattuna huomattavasti matalampi (Sisäministeriö 2019, 23). Seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen epäluottamusta poliisia kohtaan heijastaa myös heihin kohdistuvien rikosten ilmoittamatta jättäminen. Moni seksuaali- tai sukupuolivähemmistön edustaja ei ilmoittanut häneen kohdistuneesta viharikoksesta poliisille. Suomessa ainoastaan 2 % ilmoitti viimeisimmästä itseensä kohdistuneesta häirinnästä ja 7 % ilmoitti viimeisimmästä itseensä kohdistuneesta väkivallasta poliisille. Syitä ilmoittamatta jättämiselle oli monia. Vastajat saattoivat ajatella, että tapaus ei ollut tarpeeksi vakava, jotta siitä voisi ilmoittaa poliisille. Vastauksissa nousi myös esiin pelko poliisin homo- tai transfobisesta reaktiosta, ja usko siitä, että poliisi ei tekisi asialle mitään. (EU lgbt survey 2014, 67, 77.)

Seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen epäluottamus poliisia kohtaan kumpuaa vahvasti historiasta ja lainsäädännöstä. Seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen edustajat joutuivat ahtaalle Yhdysvalloissa 1960-luvulla ja sitä edeltäneillä vuosikymmenillä tiukan lainsäädännön vuoksi (Jullian 2024). Homoseksuaalisessa suhteessa ei saanut esiintyä julkisesti, ja ”ristiinpukeutuminen” oli laitonta sen ajan New Yorkissa. Kesäkuussa vuonna 1969 poliisi suoritti ratsian Stonewall Inn -homobaariin, jonka seurauksena puhkesi mielenosoituksia sekä väkivaltaisia mellakoita ja yhteydenottoja New Yorkin poliisin sekä LGBT-yhteisön välillä, mitkä kestivät yhteensä kuusi päivää. Mellakoilla ja mielenosoituksilla vastustettiin LGBT-yhteisöön kohdistunutta sortoa. Stonewallin tapahtumat vauhdittivat nykyaikaista homojen oikeuksia ajavaa liikettä Yhdysvalloissa sekä ympäri maailmaa. (Greene 2019.) Myös Suomessa lainsäädännöllä ollut vahva vaikutus LGBT-yhteisön luottamukseen poliisia kohtaan. Homoseksuaaliset teot olivat rikoslaissa kriminalisoituja aina vuoteen 1971

saakka. Dekriminalisoinnin jälkeen voimaan astui kuitenkin kehotuskielto sekä heteroseksuaaleja korkeampi suojaikäraja, joita poliisin tuli valvoa. Poliisin taholta koettu asenteellisuus ja vähättely seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjä kohtaan johtivat epäluottamukseen, jonka takia rikosten uhrin eivät ilmoittaneet kokemastaan poliisille. (Poliisimuseo 2021.)

Seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen luottamusta poliisia kohtaan tulisi pystyä nostamaan, ja yhtenä keinona siihen voi olla paremman suhteen rakentaminen poliisin ja LGBT-yhteisön välille. Tämä vaatii myös sen, että homo- ja transfobiaa tulee kitkeä myös organisaation sisältä käsin. Voidaankin kysyä, miltä ulospäin näyttää organisaatio, jonka tulisi tukea ihmisoikeuksien ja tasa-arvon toteutumista, mutta jonka oman yhteisön sisällä vähemmistöt kohdataan huonosti?

Poliisiammattikorkeakoulun projektien ja opiskelijarekrytointistrategian perusteella tarve monimuotoisuudelle nähdään, ja sitä pyritään selkeästi lisäämään. Tämä luo velvoitteen koulutuksen osalta luoda hyvää ja turvallista oppimisilmapiiriä myös vähemmistöjä ajatellen. Onko ilmapiiri, opettajien asenteet ja osaaminen sekä opiskelijoiden saama kohtelu kuitenkin linjassa Poliisiammattikorkeakoulun asettamien tavoitteiden ja yhdenvertaisuuden eteen tehdyn työn kanssa? Opinnäytetyölläni haluan tuoda tarkastelun alle opiskelijoiden kokemuksia saamastaan kohtelusta.

Sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöjen asemasta ja kokemuksista ei ole organisaatiossamme tehty paljoa tutkimusta. Kirjoitushetkellä ainoa aihetta käsittelevä valmis opinnäytetyö on Aki Rantahuhdan vuonna 2022 julkaistu YAMK-opinnäytetyö. Rantahuhdan opinnäytetyö käsittelee seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin kuuluvien, jo valmistuneiden poliisien kokemuksia poliisiorganisaatiossa. Oman opinnäytetyöni tarkoituksena on taas selvittää ja tuoda esiin seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin kuuluvien opiskelijoiden kokemuksia Poliisiammattikorkeakoulusta. Tutkimus tuo uutta tietoa sekä näkökulmaa vähemmistöasioihin poliisiorganisaation sisällä. On tärkeää saada opiskelijoiden ääni kuuluviin, jotta pystymme tarkastelemaan aihetta ajankohtaisen tiedon valossa. Tutkimukseni muodostuu tarkastelemalla opiskelijoiden kokemuksia ja vertaamalla niitä jo tutkittuun tietoon. Tutkielman tarkoituksena on avata aiheeseen liittyviä näkökulmia ja herättää keskustelua.

1.2 Aihe ja tutkimuskysymykset

Opinnäytetyön aiheena on seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen kokemukset Poliisiammattikorkeakoulun opetuksesta (vuosina 2022 ja 2023). Työssä kartoitetaan sitä, miten opiskelijat ovat kokeneet Poliisiammattikorkeakoulussa opiskelun sekä opetuksen, ja millainen oppilaitos on ympäristönä seksuaali- tai sukupuolivähemmistön edustajalle. Opinnäytetyö on julkinen, eikä käytä työssä turvaluokiteltuja aineistoja. Opinnäytetyöni ohjaajana toimii Satu Tiainen.

Idea opinnäytetyön aiheeseen lähti Suomen Sateenkaaripoliisit ry -yhdistykseltä. Aihe kiinnostaa myös minua itseäni, koska olen Poliisiammattikorkeakoulussa opiskellessani huomannut sekä suoria asiavirheitä, että epäkorrektia kielenkäyttöä vähemmistöasioihin liittyen, jopa oppitunneilla. On kiinnostavaa selvittää, ovatko omat havaintoni pelkästään yksittäiskokemuksia, vai nouseeko tutkimuksessa esiin muita epäkohtia. Opinnäytetyön aihe linkittyy laajemmin tasa-arvoon, yhdenvertaisuuteen, syrjintään ja vähemmistöstressiin.

Tutkimuksen kohteena olevat henkilöt ovat rajattu vuosina 2022 ja 2023 opiskelleisiin Poliisi AMK-tutkinnon opiskelijoihin. Rajauksen määritin näille vuosille, jotta tutkimus olisi mahdollisimman ajan-kohtainen, ja heijastaisi opiskelijoiden kokemuksia tämänhetkisestä opetuksesta. Tutkimustyötä tehdään 2023 loppuvuodesta 2024 syksyyn saakka, mutta vuonna 2024 opintonsa aloittaneet opiskelijat rajautuivat tutkimuksesta ulos, koska haastateltaviksi haluttiin henkilöitä, jotka ovat ehtineet opiskella Poliisiammattikorkeakoulussa jo pidemmän aikaa. Näillä henkilöillä on oletettavasti enemmän kokemuksia koulun opetuksesta, koska he ovat ehtineet opinnoissaan pidemmälle, ja olleet teoriaopetuksen lisäksi myös esimerkiksi käytännön opetuksessa ja harjoituksissa mukana. Kohde-ryhmänä on siis Poliisiammattikorkeakoulussa opiskelevat tai aiemmin opiskelleet seksuaali- ja/tai sukupuolivähemmistöjen edustajat.

Tutkimuskysymyksiksi valikoituivat seuraavat:

1. Minkälaisia kokemuksia seksuaali- ja sukupuolivähemmistöillä on Poliisiammattikorkeakoulun opetuksesta?

2. Kokevatko vastaajat vähemmistöstressiä Poliisiammattikorkeakoulussa?

Tutkimuskysymysten avulla aion saada uutta tietoa siitä, miten seksuaali- ja sukupuolivähemmistöt kokevat opiskelun ja opetuksen Poliisiammattikorkeakoulussa, ja kokevatko he vähemmistöstressiä opiskeluun liittyen. Tutkimus antaa mahdollisuuden tarkastella Poliisiammattikorkeakoulun opetusta vähemmistöjen näkökulmasta, ja se nostaa esiin yksilöiden subjektiivisia kokemuksia.

Polamkin oppimisympäristöön ja opiskelijoiden kokemukseen oppilaitoksesta vaikuttavat opetuksen lisäksi myös esimerkiksi muut opiskelijat. Tässä tutkimuksessa kuitenkin rajaan pois kokemukset, mitä seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin kuuluvilla opiskelijoilla on muista oppilaista. Tämä olisi myös tärkeä ja hyvä aihe mahdollista lisätutkimusta varten, jos tavoitteena olisi tarkastella esimerkiksi vähemmistönäkökulmasta Poliisiammattikorkeakoulun ilmapiiriä laajemmin.

2 KESKEISET KÄSITTEET

Aiheeseen kuuluu monipuolista termistöä, joiden ymmärtäminen on välttämätöntä opinnäytetyön sisäistämisen kannalta. Tässä luvussa määritellään keskeiset käsitteet, joita tulee seksuaali- ja sukupuoliyvähemmistöihin sekä syrjintään. Käsitteitä seksuaali- ja sukupuoliyvähemmistöihin liittyen on kuitenkin alla mainittujen lisäksi useita muita. Alla olevien käsitteiden tiedostamisella ja osaamisella voi jo itsessään olla iso merkitys seksuaali- ja sukupuoliyvähemmistöihin kuuluvien opiskelijoiden kokemuksen ja hyvinvoinnin kannalta.

2.1 Seksuaalinen suuntautuminen

Seksuaalisella suuntautumisella tarkoitetaan ihmisen ominaisuutta, joka kertoo, kehen ihminen tuntee emotionaalista tai eroottista vetovoimaa. Seksuaalisen suuntautumisen moninaisuus on laaja kirjo. (Seta 2024.)

Heteroseksuaali tuntee vetoa eri sukupuolta kohtaa, kuin mitä itse on. Seksuaalivähemmistöillä tarkoitetaan ihmisiä, jotka eivät ole heteroseksuaaleja. Seksuaalivähemmistöjä ovat esimerkiksi homoseksuaalit, lesbot, biseksuaalit, panseksuaalit, queerit ja aseksuaalit. (Seta 2024.) Seksuaali- ja sukupuoliyvähemmistöistä voidaan käyttää myös esimerkiksi termejä LGBTQ+ (tai muut viitattavaan ryhmään sopivat kirjainyhdistelmät) ja sateenkaari-ihmiset. (Tuovinen 2011, 331–332.)

Homoseksuaalisuudella tarkoitetaan henkilöä, joka tuntee vetoa oman sukupuolen edustajaa kohtaan. Termillä homo voidaan esimerkiksi viitata homomieheen tai lesboon, sillä sitä voidaan käyttää sukupuolesta riippumatta. Lesbolla tarkoitetaan naista, joka tuntee vetoa naisia kohtaan. (Seta 2024.)

Termit biseksuaalisuus ja panseksuaalisuus voidaan tulkita osittain päällekkäisiksi. Biseksuaalisuudella tarkoitetaan sitä, että henkilö voi tuntea vetovoimaa samaa sekä eri sukupuolta edustavaa kohtaan. Panseksuaali taas voi tuntea vetovoimaa ihmisiin heidän sukupuolestansa riippumatta, eivätkä kaikki panseksuaalit halua määritellä kiinnostuksen kohteita sukupuolen perusteella. (Seta 2024). Panseksuaaleja kuvaillaan usein sanalla ”gender-blind”, mikä tarkoittaa, että ihmisen sukupuoli ei vaikuta romanttisen tai fyysisen vetovoiman kokemiseen. Biseksuaali taas saattaa tuntea erilaista tai eritasoista vetoa henkilön sukupuolesta riippuen. Biseksuaalisuutta on usein virheellisesti tulkittu vetovoimaksi pelkästään naisia ja miehiä kohtaan, jolloin on unohdettu sukupuolen moninaisuus. (PrideMantra, Luettu 4.7.2024).

Termillä queer tarkoitetaan ihmisiä, jotka eivät halua määritellä omaa seksuaalista suuntautumistaan tai sukupuoltaan tarkemmin. Termi tarkoittaa identiteetin lisäksi poliittista ja akateemista ajattelutapaa, joka kyseenalaistaa yhteiskunnassa vallitsevia normeja liittyen sukupuoleen ja seksuaaliseen suuntautumiseen. (Seta 2024).

Aseksuaali on henkilö, joka ei koe seksuaalista vetoa toisiin ihmisiin, tai kokee sitä hyvin vähän. Aseksuaali voi samaan aikaan tuntea romanttista vetoa muihin ihmisiin, vaikka ei haluaisikaan seksuaalista kanssakäymistä. Tällöin aseksuaali voi määritellä itsensä samaan aikaan esimerkiksi heteroksi, homoksi tai bi/panseksuaaliksi. (Seta 2024).

2.2 Sukupuoli-identiteetti

Sukupuoli on ilmiönä moninainen, ja se voidaan määritellä eri tavoin riippuen asiayhteydestä. Biologinen sukupuoli on lapselle syntymässä määritelty sukupuoli, ja sen perustana ovat hormonaaliset sekä geneettiset tekijät, jotka ohjaavat fyysisiä sekä psyykkisiä sukupuoliominaisuuksia (Lääkäriliitto 2021). Ihmisen sukupuoli-identiteetti ei kuitenkaan aina määräydy biologisten tekijöiden perusteella. Sukupuoli-identiteetillä tarkoitetaan ihmisen yksilöllistä käsitystä omasta sukupuolestaan tai sukupuolettomuudesta (Sukupuolen moninaisuuden osaamiskeskus 2024).

Sukupuolen ilmaisulla tarkoitetaan toimintaa ja käyttäytymistä, jonka avulla yksilö ilmaisee sukupuoltaan, joko tiedostetusti tai tiedostamatta. Kulttuurissamme on paljon erilaisia ilmaisun tapoja, jotka ovat sukupuolittuneita. Näitä voivat olla mm. ulkonäkö, vaatetus, puhetyyli, ilmeet ja eleet. (Seta 2024).

Sukupuolinormatiivisuudella tarkoitetaan yhteiskunnan kirjoittamattomia sääntöjä, jonka perusteella ihmiset jaetaan joko naisiin tai miehiin, ja heiltä odotetaan tietyn tyyppistä käyttäytymistä sukupuolen perusteella. Tämän mukaan sukupuolet määritellään anatomisten ominaisuuksien, biologisten piirteiden sekä ulkoisen olemuksen perusteella. (Sukupuolen moninaisuuden osaamiskeskus 2024). Sukupuolta ei voida kuitenkaan määrittää pelkästään näiden seikkojen perusteella. Sukupuoli on kompleksi käsite, johon vaikuttaa monia seikkoja yhteiskunnan normeista yksilön identiteettiin asti.

Sukupuolivähemmistöillä tarkoitetaan henkilöitä, jotka eivät ole cissukupuolisia. Cissukupuolinen on henkilö, jonka sukupuolen kokemus vastaa hänelle syntymässä määriteltyä sukupuolta. Cisnainen on syntymässä määritelty tytöksi, ja cismies pojaksi. Sukupuolivähemmistöihin kuuluvien henkilöiden syntymässä määritelty sukupuoli taas ei vastaa heidän todellista sukupuolen kokemustaan. Tämän piiriin kuuluvat myös henkilöt, joiden sukupuolen ilmaisu, sen kokemus tai itse sukupuoli eivät mahdu yhteiskunnassa vallitsevaan käsitykseen normatiivisesta sukupuolesta tai sen ilmai-

susta. (Seta 2024). Sukupuolivähemmistöjen seksuaalinen suuntautuminen vaihtelee samalla tavalla, kuten muidenkin. (Mustola & Pakkanen 2007, 12). Henkilö voi siis samanaikaisesti kuulua sekä seksuaali- että sukupuolivähemmistöön, vain toiseen näistä tai ei kumpaankaan.

Transsukupuolinen tarkoittaa henkilöä, jonka sukupuoli-identiteetti ei vastaa hänelle syntymässä määriteltyä sukupuolta, ja joka kokee tämän takia sukupuoliristiriitaa. Henkilön sukupuoli-identiteetti voi olla esimerkiksi mies, nainen tai muunsukupuolinen. Transsukupuolinen voi kokea tarvetta sukupuolen korjaamiselle. (Seta 2024). Sukupuolen korjaamisella tarkoitetaan niitä lääketieteellisiä tai juridisia toimenpiteitä, joiden avulla henkilö pystyy paremmin elämään omassa sukupuolestaan (Trasek 2024). Sukupuolen lääketieteellinen korjaaminen tarkoittaa lääketieteellisiä toimenpiteitä, joissa sukupuoliristiriitaa kokevan henkilön kehollisia ja sukupuolittuneita piirteitä muokataan vastaamaan hänen sukupuoli-identiteettiään (Sukupuolen moninaisuuden osaamiskeskus 2024). Sukupuolen juridinen korjaaminen tarkoittaa henkilön nimen ja henkilötiedoissa näkyvän sukupuolen korjaamista vastaamaan henkilön omaa sukupuolta. Tällöin henkilö saa uuden henkilötunnuksen. Suomessa on tällä hetkellä kaksi juridista sukupuolta. (Trasek 2024). Sukupuolen ”vaihtaminen” on vanhentunut ja loukkaava termi, jota ei tulisi enää käyttää. Sukupuolen korjaaminen korostaa terminä sitä, että henkilön sukupuoli ei ole ”vaihtunut”, vaan se on korjattu vastaamaan sitä, mitä se on aina ollutkin. (Nousiainen 2020, 28). Transseksuaali on terminä myös harhaanjohtava sekä vanhentunut termi transsukupuolisuudesta, jota ei tulisi enää käyttää. (Tuovinen 2011, 332). Oikeaa termistöä käyttämällä kunnioittaa muiden ihmisten ihmisarvoa.

Muunsukupuolisuus on sukupuoli-identiteetti, jossa ihminen ei mahdu binääriseen nais-miesjakoon oman sukupuolensa kokemuksen kanssa. Henkilö voi olla esimerkiksi jotain miehen sekä naisen väliltä, kumpaakin näistä tai kokonaan tämän binäärisen jaon ulkopuolella. (Nousiainen 2020, 25).

Intersukupuolisuus tarkoittaa sitä, kun henkilön synnynnäiset sukupuolitettut piirteet eivät ole yksiselitteisesti nais- tai miestyypilliset (Nousiainen 2020, 25). Se on luonnollista kehollista vaihtelua ja se voi tarkoittaa esimerkiksi sitä, että henkilön kromosomit, sukuelimet tai hormonitoiminta eivät ole yksinomaan nais- tai miestyypilliset. Intersukupuolisuus ei ole kaikille osa heidän identiteettiään, ja henkilö voi määritellä itsensä monilla tavoilla. (Seta 2024).

Transvestiitti on henkilö, joka on usein tyytyväinen hänelle syntymässä määriteltyyn sukupuoleen, mutta jolla on tarve ilmaista toista sukupuolta, kuin mikä hänelle on syntymässä määritelty. Itsensä ilmaisemiseen voi kuulua esimerkiksi eläytyminen, laittautuminen ja pukeutuminen. Tällöin ihminen haluaa tulla kohdatuksi siinä sukupuoleessa, mitä hän sillä hetkellä ilmentää. (Seta 2024).

Sukupuoli-identiteettejä on paljon tämän listauksen ulkopuolisiakin, ja jokaiselle kuuluu itsemääräämisoikeus omasta sukupuolestaan sekä siitä käyttämistään termeistä. Muiden ihmisten tulee kunnioittaa henkilön valitsemia termejä ja identiteettiä. Jokainen ihminen haluaa tulla kohdatuksi ja nähdyksi omana itsenään.

2.3 Tasa-arvo ja syrjintä

Syrjinnällä tarkoitetaan sitä, että ihmistä kohdellaan huonommin kuin muita jonkun henkilökohtaisen ominaisuuden perusteella (Yhdenvertaisuusvaltuutettu 2024). Syrjinnän kiellosta säädetään yhdenvertaisuuslaissa. Yhdenvertaisuuslain 3 luvun 8 § mukaan ihmisiä ei saa syrjiä iän, alkupeuran, kansalaisuuden, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, poliittisen toiminnan, ammattiyhdistystoiminnan, perhesuhteiden, terveydentilan, vammaisuuden, seksuaalisen suuntautumisen tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella. Syrjintä voi olla välitöntä tai välillistä. Välitön, eli suora syrjintä tarkoittaa, että henkilöä kohdellaan epäsuotuisammin jonkin hänen henkilökohtaisen ominaisuutensa takia, verraten johonkin toiseen henkilöön samanlaisessa tilanteessa. Välillinen, eli epäsuora syrjintä tarkoittaa sitä, että näennäisesti yhdenvertainen sääntö, käytäntö tai peruste asettaa henkilön muita huonompaan asemaan jonkin häneen liittyvän henkilökohtaisen ominaisuuden perusteella. (Yhdenvertaisuuslaki 1325/2014).

Tasa-arvolla tarkoitetaan ihmisten yhtäläistä arvoa yksilöinä ja vaatimusta tasapuolisesta kohtelusta. Termillä viitataan erityisesti sukupuolten väliseen tasa-arvoon. (Seta 2024). Sukupuoleen, sukupuoli-identiteettiin sekä sukupuolen ilmaisuun perustuva syrjintä on Suomessa kielletty Tasa-arvolain perusteella. (Laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta 609/1986). Laki suojaa siis myös sukupuolivähemmistöjä.

Seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin kuuluvat ihmiset altistuvat vähemmistöstressille. Vähemmistöstressi on krooninen stressitila, joka aiheutuu yksilön vähemmistöasemasta. Vähemmistöstressiä voi aiheuttaa syrjinnän kokemukset sekä niiden aiheuttama pelko, häpeä ja salaaminen. Vähemmistöstressi uhkaa seksuaali- sekä sukupuolivähemmistöihin kuuluvien ihmisten terveyttä ja hyvinvointia. Vähemmistöstressin pohjana on yhteiskuntamme sosiaaliset ja rakenteelliset olosuhteet, ja niistä johtuva kuormitus. Vahvat normit heteroseksuaalisuudesta ja cissukupuolisuudesta lisäävät painetta vähemmistöille. (Jaskari & Keski-Rahkonen 2021).

Hetero-oletuksella tarkoitetaan yhteiskunnallista ja kulttuurista ajattelutapa, johon pohjautuen jokaisen ihmisen ajatellaan olevan hetero. Heteronormatiivisuus on ajattelumalli, jossa heterous nähdään muita suuntauksia parempana, luonnollisempana ja toivotumpana. (Seta 2024). Heteronormatiivisuudessa ei nähdä myöskään sukupuolen moninaisuutta, vaan ajatellaan ihmisten olevan yksiselitteisesti vain miehiä tai naisia. (Mustola & Pakkanen 2007, 14).

Homofobialla ja transfobialla tarkoitetaan vihaa, pelkoa, inhoa ja vastenmielisyyttä, joka kohdistuu seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin. Ilmiönä homo- ja transfobialla voi olla samanlaisia piirteitä esimerkiksi rasismien tai seksismien kanssa. Homo- tai transfobinen käyttäytyminen voi ilmetä esimerkiksi vähättelyinä, mitätöintinä, poissulkemisena, häirintänä ja syrjintänä. (Seta 2024).

Väärinsukupuolittaminen tarkoittaa yksilön asettamista väärään sukupuolikategoriaan (Seta 2024.), ja olettamalla tämän sukupuoli esimerkiksi nimestä, henkilötunnuksesta, ulkonäöstä tai sukupuolen ilmaisusta. Väärinsukupuolittaminen aiheuttaa sen, että henkilö ei tule kohdatuksi omana itsenään.

3 SEKSUAALI- JA SUKUPUOLIVÄHEMMISTÖJEN KOHTAAMA SYRJINTÄ

Seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen kohtaama syrjintä voi olla monenlaista ja sitä voi esiintyä elämän kaikissa vaiheissa (Seta 2024). Syrjintää voi kohdata yksilöiden sekä yhteiskunnan tasolta ja se voi olla joko tarkoituksenmukaista tai tahatonta. Yhteiskunnallinen, eli rakenteellinen syrjintä pohjautuu yhteiskunnan rakenteissa esiintyviin syrjiviin toimintoihin ja käytäntöihin, jonka johdosta ihmiset asetetaan epätasa-arvoiseen asemaan. (Mannila 2024, 69). Rakenteellinen syrjintä kohdistuu erityisesti sukupuolivähemmistöihin. (Jaskari & Keski-Rahkonen, 2021, 1783). Esimerkiksi oppilaitoksen käytäntö kutsua opiskelijoita ainoastaan heidän virallisella nimellensä voi altistaa syrjinnän kohteeksi henkilöt, joiden virallinen nimi ei vastaa heidän sukupuolen kokemustaan. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2023.) Yksilöiden tasolta tuleva suora syrjintä kattaa esimerkiksi häirinnän sekä vihapuheen. (Jaskari & Keski-Rahkonen, 2021, 1782).

Euroopan perusoikeusviraston teettämän ”A long way to go for LGBTI equality” -tutkimuksen mukaan 41 % seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin kuuluvista ihmisistä ovat kokeneet syrjintää jossain kohtaa elämänsä aikana (EU LGBT survey 2020, 31). Oikeusministeriön vuoden 2024 tietoraportissa tarkastellaan syrjinnän tilannetta Suomessa. Suomalaisista 44 % olivat koulussa tai oppilaitoksessa havainneet kielteisiä asenteita seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjä kohtaan, ja 22 % olivat itse kohdanneet näitä. Työelämässä vastaava luku oli 19 %. Heikossa asemassa ovat varsinkin trans- ja intersukupuoliset ihmiset. (Oikeusministeriö 2024, 23). Suomalaisista 48 % pitää transsukupuolisuuteen ja 39 % seksuaaliseen suuntautumiseen liittyvää syrjintää yleisenä. (Oikeusministeriö 2024, 16–17).

Kansainväliset ihmisoikeussopimukset sekä Suomen lainsäädäntö on rakennettu turvaamaan yksilön oikeutta elää ilman syrjintää. Syrjinnän kieltäminen on kirjattu perustuslakiin, yhdenvertaisuuslakiin sekä tasa-arvolakiin. (Ihmisoikeusliitto 2024). Perustuslaissa yhdenvertaisuus määritellään yhdeksi ihmisen perusoikeuksista. Sen mukaan ketään ei saa ilman hyväksyttävää syytä asettaa eri asemaan jonkun henkilöön liittyvän syyn perusteella. (Perustuslaki 2 luvun 6 §). Yhdenvertaisuuslaki kieltää syrjinnän sekä häirinnän, ja velvoittaa samalla viranomaiset, oppilaitokset sekä työnantajat

edistämään toiminnassaan syrjimättömyyttä (Yhdenvertaisuuslaki 2 ja 3 luku). Tasa-arvolain tarkoituksena on estää sukupuoleen, sukupuoli-identiteettiin sekä sen ilmaisuun liittyvä syrjintä (Laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta 1 §).

3.1 Viharikokset

Viharikokset loukkaavat vähemmistöihin kuuluvien ihmisten perus- sekä ihmisoikeuksia. (Ihmisoikeusliitto 2024). Vihamotiivi on rikoksen rangaistuksen koventamisperuste. Rangaistuksen koventamisperusteita ovat rikoksen tekeminen henkilön rodun, ihonvärin, kansallisen tai etnisen alkuperän, uskonnon tai vakauksen, vammaisuuden, seksuaalisen suuntautumisen tai sukupuolen perusteella (Rikoslaki 6 luku 5 § 1 momentti). Viharikos ei ole itsessään erillinen rikos, vaan sitä käytetään kuvaamaan rikoksen tekemisen motiivia (Ihmisoikeusliitto 2024).

Poliisiammattikorkeakoulun vuosiraportin mukaan viharikosten määrä Suomessa on kasvanut 46 % vuosien 2020–2022 välillä. Vuonna 2022 ilmoitetuista viharikoksista 9 % kohdistui seksuaaliseen suuntautumiseen ja 3 % sukupuoli-identiteettiin tai sukupuolen ilmaisuun. Seksuaaliseen suuntautumiseen kohdistuneiden viharikosten määrä on kasvanut vuodesta 2020, jolloin niiden osuus on ollut 5 %. (Poliisiammattikorkeakoulu 2023, 59). Suurin osa seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin kohdistuvista viharikoksista ovat kunnianloukkauksia tai pahoinpitelyitä. Puolessa tapauksista tekijä on ollut asianomistajalle ennestään tuttu. (Oikeusministeriö 2024, 5).

Rikosprosessissa on yleisesti ollut ongelmia viharikosten tunnistamisessa. Tällä hetkellä viharikokset saattavat jäädä tunnistamatta poliisissa sekä käräjäoikeudessa. Tähän ratkaisuksi on ehdotettu erityisosaamisen ja koulutuksen lisäämistä sekä poliisissa että syyttäjälaitoksessa. (Juutinen 2021, 103). Poliisin sekä syyttäjä tekevät esitutkintayhteistyötä epäillyissä viharikoksissa. Tämä yhteistyö saattaa kuitenkin jäädä toteutumatta, jos näitä viharikoksia ei tunnisteta esitutkinnan aikana. (Juutinen 2021, 100). Tämä voi vaikuttaa rikostutkinnan laatuun ja rikoksen koventamisperusteen käytön edellyttämää todistusaineistoa voi jäädä hankkimatta. (Juutinen 2021, 52). Viharikosten torjunnassa olisi tärkeää, että viharikokset luokitellaan sellaisiksi jo varhaisessa vaiheessa esitutkintaprosessia. (Juutinen 2021, 100).

3.2 Mikroaggressiot

Mikroaggressioita on kuvattu ”hienovaraisina loukkauksina” joita vähemmistöt kohtaavat arkisessa elämässään. Mikroaggressiot ovat usein tiedostamattomia tapoja, joilla vahvistetaan syrjiviä stereotypioita. Ne voivat olla sanallisia, sanattomia tai ympäristöstä johtuvia. Termillä on alun perin viitattu rassistisiin mikroaggressioihin, mutta se on myöhemmin laajennettu koskemaan myös muita syrjittyjä vähemmistöryhmiä.

Mikroaggressiot kohistuvat myös seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin. (Sue & Spanierman 2020, 7, 36–37). Ne voivat ilmetä esimerkiksi vähättelynä, mitätöintinä ja harmittoman oloisina kommentteina näitä vähemmistöryhmiä kohtaan. (Sue & Spanierman 2020, 19). Jatkuva mikroaggressioiden kohtaaminen voi olla yksilölle jopa vahingollisempaa, kuin selkeä syrjintä, koska niihin puuttuminen voi olla vaikeampaa (Seta 2024).

3.3 Vähemmistöstressi

Syrjintäkokemukset ja pelko niistä aiheuttavat vähemmistöstressiä. Vähemmistöstressi on kroonista stressiä, jolle seksuaali- ja sukupuolivähemmistön edustajat altistuvat vähemmistöasemansatkaa. Sen pohja on vahvasti yhteiskuntamme cis-heteronormatiivisissa rakenteissa. (Jaskari & Keski-Rahkonen 2021, 1781–1782). Vähemmistöstressin kokeminen on kuitenkin yksilöllistä, eivätkä kaikki vähemmistön edustajat joudu sitä kokemaan (Jaskari & Keski-Rahkonen 2021, 1786).

Teorian kehittäneen Ilan H. Meyerin mukaan vähemmistöstressin aiheuttajat voidaan jakaa distaaliin ja proksimaalisiin stressitekijöihin. Distaaliset stressitekijät pitävät sisällään suoran sekä yhteiskunnallisen syrjinnän ja väkivallan kokemukset, sekä ennakkoluulot ja asenteet, joita vähemmistöön kuuluva henkilö kohtaa. Väärinsukupuolittaminen on arkinen esimerkki distaalisesta stressitekijästä, mitä monet sukupuolivähemmistöihin kuuluvat henkilöt joutuvat kokemaan. Syrjityn oma kokemus vaikuttaa proksimaalisiin stressitekijöihin, mutta ne syntyvät distaalisten tekijöiden aiheuttaman stressin takia. Proksimaaliset stressitekijät syntyvät, kun yksilö alkaa ennakoimaan ja pelkäämään syrjinnän kokemuksia etukäteen. Syrjintää välttääkseen yksilö saattaa alkaa salaamaan identiteettiään, mikä voi olla hyvin raskasta ja lisätä osaltaan vähemmistöstressiä. (Jaskari & Keski-Rahkonen 2021, 1782–1783).

Yksilö voi kokea vähemmistöstressiä, vaikka ei olisi joutunut itse syrjinnän kohteeksi. Ympäristään näkemällä syrjinnällä voi olla negatiivisia vaikutuksia, koska yksilö saattaa alkaa tämän takia havainnoida itseään yhteiskunnassamme vähempiarvoisena. Yksilö saattaa kokea sisäistettyä itsesyrjintää, jolloin hän omaksuu yhteiskunnassamme vallitsevat negatiiviset asenteet seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjä kohtaan, ja tuntee tämän takia häpeää ja jopa vihaa omaa identiteettiään kohtaan. (Jaskari & Keski-Rahkonen, 2021, 1782).

Mutta miten vähemmistöstressiin voidaan vaikuttaa? Tarjoamalla tukea ja apua syrjintäkokemusten käsittelyyn sekä resilienssin vahvistamiseen voidaan vähentää proksimaalisten stressitekijöiden vaikutusta. Distaalisiin stressitekijöihin voidaan vaikuttaa puuttumalla syrjintään sekä vaikuttamalla yhteiskunnan rakenteissa oleviin syrjiviin toimiin. Rakenteellisesta syrjinnästä johtuvaa vähemmistöstressiä voidaan vähentää esimerkiksi sukupuolineutraaleilla wc-tiloilla. (Jaskari & Keski-Rahkonen 2021, 1786).

4 SEKSUAALI- JA SUKUPUOLIVÄHEMMISTÖJEN SAAMA KOHTELU

Seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen kokema syrjintä ja epäasiallinen kohtelu ulottuu koulu- sekä työelämään saakka. Näistä kokemuksista on tehty erityyppistä tutkimusta vuosien aikana. Tässä luvussa perehdytään kokemuksiin, joita seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen edustajilla on oppilaitoksissa ja poliisiorganisaatiossa, sekä tarkastellaan miten poliisikulttuuri voisi selittää näiden vähemmistöjen kohtaamaa asenneilmapiiriä virkatovereiltaan.

4.1 Seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen kohtelu oppilaitoksissa

Seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen kokemuksia oppilaitoksissa on tutkittu Suomessa mm. Karelia-ammattikorkeakoulussa tehdyssä kyselyssä vuonna 2023. Kysely oli osa opinnäytetyötä. Opinnäytetyön mukaan syrjinnän ja epäasiallisen kohtelun kokemukset vaihtelivat aloittain (Piironen 2023, 36).

Osa kyselyyn vastanneista seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin kuuluvista opiskelijoista oli sitä mieltä, että jotkut opettajat eivät ole tietoisia sukupuolen moninaisuudesta. Opiskelijat kertoivat joutuneensa väärinsukupuolitetuksi, ja opettajien puheen kerrottiin olevan sukupuoliolettavaa. Vastajat eivät kokeneet, että kaikki opettajat kiinnittäisivät huomiota heteronormatiivisuuteen. Tämä näkyi mm. case-tapauksissa, joissa esimerkkihenkilöt olivat aina cis-heteroita. (Piironen 2023, 27). Vastauksista ilmeni, että opetus on ollut myös transfobista. (Piironen 2023, 36). Osa opiskelijoista koki joutuvansa piilottelemaan seksuaalista suuntautumistaan tai sukupuoltaan syrjinnän pelon vuoksi. (Piironen 2023, 37).

4.2 Seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen kohtelu poliisiorganisaatiossa

Seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin kuuluvien poliisien asemaa on tutkittu ulkomailla eri vuosikymmenillä. Vaikka varhaisimmat tutkimukset eivät heijastaisi kaikilta osin enää nykypäivän tilannetta, ne luovati tärkeän pohjan, jonka avulla voimme tarkastella tämänhetkistä tilannetta. Burke tutki vuosina 1993, 1994 ja 1995 homoseksuaalisuuden ja poliisiuden suhdetta Englannissa ja Walesissa. Burke kuvasi tutkimuksessaan lgbt-poliisien asemaa työyhteisössä huonoksi. Tutkittavat raportoivat ennakkoluuloista ja syrjinnästä eri puolilla poliisiorganisaatiota. Lgbt-poliisit kohtasivat halveksimista, nöyryytystä sekä fyysistä väkivaltaa. Osa heidän heteroseksuaalisista kollegoista kieltäytyivät työskentelemästä heidän kanssaan. Lgbt-poliiseilla oli myös vaikeuksia edetä urallaan, ja he saivat osakseen kielteistä kohtelua rekrytoinnin aikana. Tämän takia monet joutuivat salaamaan oman identiteettinsä työpaikallaan. (Jones & Brown 2014, 150).

Yhdysvalloissa aihetta tutkittiin Williams –instituutin tutkimuksessa, jossa kerättiin tietoa lgbt-poliisien vuosien 2000–2013 välillä nostamista syytteistä poliisilaitoksia kohtaan. Tarkastelussa selvisi,

että henkilöt olivat kohdanneet työyhteisössä eritasoista homofobista syrjintää ja häirintää heidän kollegoiltaan sekä esihenkilöiltään. Henkilöt olivat kokeneet turvattomuutta, ja osa oli kohdannut tilanteita, joissa he eivät olleet saaneet työpariltaan apua vaarallisessa työtilanteessa. Henkilöt olivat joutuneet sietämään haukkumista, välttelemistä sekä seksuaalista häirintää työyhteisössä. Osa oli kohdannut vaikeuksia uralla etenemisestä, jonka syyksi oli suoraan sanottu henkilön "homous". Syytteen nostaneet kertoivat näiden asioiden vaikuttaneen heidän uransa lisäksi myös heidän fyysiseen- sekä psyykkiseen terveyteensä. (Lam 2019).

Suomalaista tutkimusta seksuaali- ja sukupuolivähemmistöistä poliisiorganisaatioissa ei ole tehty vielä paljoa. Aki Rantahuhan vuonna 2022 valmistuneessa YAMK-opinnäytetyössä "Seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen kokemuksia poliisiorganisaatioissa" avataan ensimmäistä kertaa näiden vähemmistöryhmien kokemuksia suomalaisen poliisiorganisaation sisällä. Tutkimus tuo meille paljon uutta tietoa aiheesta, mutta jättää myös tilaa lisätutkimukselle. Valitsin käyttää opinnäytetyönsäni lähteenä YAMK-opinnäytetyötä, koska muuta suomalaista sekä ajantasaista tutkimusta aiheesta ei juurikaan ole. YAMK-opinnäytetyö on laajempi ja analyttisempi mitä AMK-opinnäytetyö, ja siinä aihetta tutkitaan syvemmin.

Poliisia pidetään yleisesti heteronormatiivisena ja paikoin vanhoillisena organisaationa. Tätä väitettä tukevat myös Rantahuhan haastattelemien poliisien kokemukset. Hänen haastattelemansa seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin kuuluvat poliisit kokivat, että hetero-oletus on vielä tänäkin päivänä hyvin vahva poliisissa (Rantahuhta 2022, 49). Vähemmistöstressiä työpaikalla koki kolme seitsemästä haastateltavasta. Nämä haastateltavat eivät kokeneet, että poliisi olisi organisaationa turvallinen tai ymmärtäväinen työnantaja, mitä tulee vähemmistöasioiden suhteen. Neljä seitsemästä haastateltavasta eivät kokeneet vähemmistöasemansa aiheuttavan heille vähemmistöstressiä, eivätkä he kokeneet työskentelyä henkisesti raskaaksi sen takia. (Rantahuhta 2022, 48).

Osa Rantahuhan haastattelemista poliiseista koki, että poliisiorganisaatio kyllä yrittää ottaa vähemmistöt huomioon, mutta tämän toteutuminen riippuu paljon esimerkiksi laitoksesta, ryhmästä, sekä lähiesihenkilöstä. Henkilöstön koulutus sekä matala puuttumiskynnys nähtiin tärkeänä tekijänä ilmapiirin parantamisessa. Yli vuosikymmenen poliisina työskennelleet henkilöt kertoivat huomanneensa ilmapiirin hiljalleen muuttuneen positiivisempaan suuntaan seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjä kohtaan. Tämän arveltiin johtuvan henkilöstön luonnollisesta vaihtuvuudesta, kun "vanhempi kaarti" jää eläkkeelle. Vastauksissa arveltiin, että Poliisiammattikorkeakoulusta nykyisin valmistuvat poliisit saattavat olla valmiimpia kohtaamaan yhteiskunnan monimuotoisuuden. (Rantahuhta 2022, 49).

Ilmapiirissä oli vastaajien mukaan eroa myös sektoreiden välillä. Haastateltavat kokivat, että valvonta ja hälytyssektorilla työskentelevien mielipiteet seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjä kohtaan

olivat jyrkemmät, kuin rikostorjunnan sektorilla (Rantahuhta 2022, 50). Vastajat arvelivat, että työpaikan sijainti ja koko voivat myös vaikuttaa siellä kohdattaviin asenteisiin vähemmistöjä kohtaan. Heidän mielestään esimerkiksi pääkaupunkiseudulla ei välttämättä kohtaa yhtä paljon negatiivisia asenteita, koska siellä vähemmistöt ovat enemmän arkipäivää, toisin kuin pienemmillä paikkakunnilla. (Rantahuhta 2022, 51).

Kertominen seksuaali- tai sukupuolivähemmistöön kuulumisesta voi olla henkilölle vaikea asia, eivätkä kaikki haastateltavat olleet kokeneet turvalliseksi jakaa tätä asiaa työyhteisön sisällä. Haastateltavat pelkäsivät, että heidän ammattitaitoonsa ei välttämättä luotettaisi tai he joutuisivat syrjinnän kohteeksi, jos he toisivat vähemmistöasemansa työyhteisön tietoon. (Rantahuhta 2022, 48–49). Neljä seitsemästä vastaajasta oli kertonut avoimesti työyhteisössään kuulumisestaan seksuaali- tai sukupuolivähemmistöön. He eivät olleet kokeneet työpaikallaan negatiivista käytöstä itseään kohtaan, eivätkä syrjintää tai vähättelyä. Haastateltavat kuitenkin epäilivät, että negatiivisista asenteista ei välttämättä vain haluta tulla kertomaan henkilökohtaisesti. (Rantahuhta 2022, 51).

Haastateltavat olivat kuulleet poliisiorganisaation sisällä vähättelevää ja epäasiallista kielenkäyttöä vähemmistöihin liittyen. He eivät kuitenkaan itse olleet kohdanneet virkauransa aikana heihin henkilökohtaisesti kohdistuvaa henkistä tai fyysistä väkivaltaa, eivätkä kokeneet joutuneensa työpaikkakiusaamisen kohteeksi. (Rantahuhta 2022, 52). Suurin osa haastateltavista ei uskonut, että vähemmistöön kuulumisen olisi vaikeuttanut heidän urallansa etenemistä. Yksi haastateltava ei ollut uskaltanut kertoa seksuaalisesta suuntautumisestaan, koska pelkäsi sen vaikuttavan vakituisen viran saamiseen. (Rantahuhta 2022, 53–54).

Haastateltavilla oli myös positiivisia kokemuksia työyhteisön jäsenien suhtautumisesta vähemmistöihin. (Rantahuhta 2022, 50). Monet kertoivat saaneensa positiivista palautetta sen jälkeen, kun olivat tulleet kaapista ulos työyhteisössään. Haastateltavat olivat saaneet tukea työkavereilta parisuhteeseen liittyvissä huolissa, eikä kumppanin sukupuolella ollut näissä tilanteissa vaikutusta henkilön suhtautumiseen. Yksi haastateltava koki, että välit muutamien työkavereiden kanssa ovat vain parantuneet vähemmistöasemasta kertomisen jälkeen, kun asiasta oli päästy keskustelemaan. (Rantahuhta 2022, 52–53).

4.2.3 Poliisikulttuuri

Tutkimukset poliisikulttuurista voivat osaltaan selittää vähemmistöihin kohdistuvia ennakkoluuloja ja heidän saamaa kohtelua organisaation sisällä. Burke tarjoaa vuonna 1995 Englannissa tehdyssä tutkimuksessaan kolme poliisikulttuuriin perustuvaa teoriaa, joiden avulla hän selittää poliisien kohdistavaa huonoa kohtelua heidän LGBT-kollegoitansa kohtaan. Ensimmäisen teorian mukaan asenteet, jotka hyväksyvät homoseksuaalisuuden, ovat suoraan vastakkaisia poliisissa yleisesti vallitse-

van konservatiivisen asenneilmapiiriin kanssa, joka ohjaa poliisin käyttäytymistä. Toisena, homoseksuaalisuus yhdistetään heikkouteen ja naisellisuuteen, minkä katsotaan olevan huonompi ylivaltaisena pidettyyn maskuliinisuuteen verrattuna. Burken mukaan poliisikulttuuri perustuu hyvin vahvasti tälle maskuliinisuuden ihannoinnille. Kolmas teoria perustuu homoseksuaalisuuden yhdistämisen rikollisuuteen, jonka avulla henkilöt oikeuttavat vastustuksensa. Burken mukaan mielleyhtymä perustuu siihen, että homoseksuaalisuuden dekriminallisoinnista ei ole suuressa mittakaavassa kovinkaan kauan aikaa, ja lisäksi lgbt-yhteisön ja poliisin välit ovat olleet ajan saatossa osittain vihamieliset. Tämän takia heteroseksuaalit poliisit näkevät seksuaali- tai sukupuolivähemmistöön kuuluvat kollegat oikeutettuna epäilyn kohteena. (Jones & Brown 2014, 150).

Suomessa poliisikulttuuria on tutkinut Korander vuosien 2004 ja 2019 tutkimuksissaan. Koranderin tekemät havainnot ovat linjassa Burken vuonna 1995 tekemän tutkimuksen kanssa. Myös Korander tunnistaa poliisiorganisaatiossa vallitsevan maskuliinisuuden suosimisen, ja hänen mukaansa poliisikulttuuriin kuuluu olennaisesti sekä hegemoninen maskuliinisuus että konservatiivisuus (Korander 2004, 18). Hegemoninen maskuliinisuus tarkoittaa patriarkaalista yhteiskuntajärjestystä, jonka keskiössä on valkoinen ja keskiluokkainen heteromies, johon kaikki muut vertautuvat heikompana vähemmistönä (Korander 2019, 48). Tämä nousee hyvin esiin ”kenttäpoliisin” kohdalla. Kenttäpoliisiksi mielletään perinteisesti maskuliininen, vahva ja valkoinen heteromies. Henkilöt, jotka eivät sovi tähän määritelmään, voivat tuntea joutuvansa todistelemaan itseään ja omaa ammattitaitoaan työyhteisön silmissä.

Koranderin mukaan poliisikonservatiivisuuteen kuuluu sekä poliittinen, että moraalinen konservatiivisuus. Tämä voi pohjautua siihen, että olisi hankala toteuttaa poliisin tehtäviä, jos poliittinen ja yhteiskunnallinen suuntautuminen olisi esimerkiksi radikalismi. Korander kuvailee 2004 julkaistussa artikkelissaan homofobian olevan poliisikonservatismiin yksi piirre. Tämä näkyy esimerkiksi puheissa, sekä poliisihumorissa. Vuonna 2019 julkaistussa artikkelissa hän nostaa esille saman asian, ja toteaa, ettei tilanne ole minkään lähteiden valossa muuttunut homofobian osalta. (Korander 2019, 48–49).

5 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

5.1 Kvalitatiivinen tutkimus

Kvalitatiivinen, eli laadullinen tutkimus pohjautuu erilaisiin aineistoihin ja niistä tehtäviin analyysiin. (Juhila 2021). Kvalitatiivista tutkimusta voidaan käyttää, kun tutkittavaa asiaa ei voida mitata määrällisesti. Tällöin tutkimuksen kohdetta pyritään kuvaamaan ja tutkimaan mahdollisimman kokonaisvaltaisesti. (Hirsijärvi & Remes 1998, 160–161). Laadulliselle tutkimukselle on ominaista em-

piiristen aineistojen suosiminen. Näitä ovat esimerkiksi tekstit, keskustelut, haastattelut ja havainnointipäiväkirjat. (Juhila 2021, Tietoarkisto, Laadullinen käsikirja). Laadullisten metodien käyttäminen mahdollistaa sen, että tutkittavien näkökulmat ja ääni pääsevät tutkimuksessa esille. (Hirsijärvi & Remes, 1998, 165).

Kvalitatiivisen tutkimuksen tulokset ovat yleensä sidonnaisia aikaan ja paikkaan. (Hirsijärvi & Remes 1998, 161). Tavoitteena ei ole selvittää objektiivista ja universaalista totuutta aiheesta, vaan keskittyä yksilön subjektiivisiin kokemuksiin ja niiden ymmärtämiseen. Kokemusnäkökulmasta tehtyihin kvalitatiivisiin tutkimuksiin liittyy usein äänen antaminen sellaisille ryhmille, jotka sitä eivät yhteiskunnassamme normaalisti saa. (Juhila 2021).

5.2 Teemahaastattelu

Valitsin tutkimuksessani käytettäväksi tiedonkeruumenetelmäksi haastattelun, koska se on monipuolinen menetelmä, jonka avulla on mahdollista saada syvällistä tietoa tutkittavasta aiheesta (Hirsijärvi & Hurme 2011, 11). Haastattelussa tavoitteena on tuottaa aineistoa, joka mahdollistaa tutkimusongelmaan vastaamisen (Hyvärinen & Suoninen & Vuori 2021). Koska tutkimuksen kohteena ovat yksilöiden subjektiiviset kokemukset, ei tutkimuksen tekemiseen tarvittavia tietoja ole mahdollista saada julkisista lähteistä. Tämän takia Polamkissa opiskelevien tai opiskelleiden ihmisten haastatteleminen on välttämätöntä näiden kokemusten keräämiseksi. Haastattelun avulla kerätyt opiskelijoiden kokemukset mahdollistavat tutkimuskysymyksiin vastaamisen.

Tutkimuksessa käytetään tiedonkeruumenetelmänä teemahaastattelua, joka on puolistrukturoitu haastattelumuoto (Tuomi & Sarajärvi 2018, 3.1.1). Teemahaastattelussa edetään ennalta valittujen teemojen mukaisesti ja esitetään teemoja tarkentavia sekä syventäviä kysymyksiä. Kysymykset voivat olla haastateltaville melko samanlaiset, mutta kysymysten järjestyksen ei tarvitse olla samanlainen jokaisen haastateltavan kohdalla. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 3.1.1). Haastattelun edessä saattaa tulla esimerkiksi tilanteita, joissa haastateltava vastaa oma-aloitteisesti jo edellisen kysymyksen kohdalla myös seuraavaan kysymykseen, jolloin haastattelu siirtyy luonnollisesti eteenpäin.

5.3 Haastateltavien valinta

Kvalitatiivisessa tutkimuksessa tyypillistä on pieni ja tarkoin valittu otanta, jota pyritään analysoimaan mahdollisimman perusteellisesti. (Eskola & Suoranta 2000, 18). Kohdejoukko valitaan tällöin tarkoituksenmukaisesti, eikä esimerkiksi satunnaisotantaa käyttäen. (Hirsijärvi & Remes 1998, 165). Valitsin haastatteluun kolme Poliisiammattikorkeakoulun AMK-opiskelijaa. Pieni otanta mahdollistaa aineiston syvällisemmän analysoinnin, ja antaa tilaisuuden perehtyä tarkasti jokaisen haastateltavan kokemuksiin.

Järkevässä aineiston kokoamisessa tulee kiinnittää huomiota haastateltavien valintaan. Haastateltavia valitessa on tärkeää, että heillä on suhteellisen samanlainen kokemusmaailma ja heillä on tutkimusongelman ratkaisemisessa tarvittavaa tietoa. Suotavaa olisi myös se, että haastateltava on kiinnostunut tutkimuksesta. (Eskola & Suoranta 2000, 66). Tätä opinnäytetyötä varten toteutetussa haastattelussa ja haastateltavien valinnassa nämä kaikki kriteerit täytyivät. Haastateltavat kuuluvat seksuaali- tai sukupuolivähemmistöön, he opiskelevat poliisiammattikorkeakoulussa tällä hetkellä tai opiskelu siellä on tapahtunut lähivuosina. Nämä seikat luovat heille samankaltaisen kokemusmaailman asiasta ja antavat heille tutkimusongelmassa käsiteltävää tietoa. Lisäksi haastateltavat ovat itse hakeutuneet tutkimuksen kohdehenkilöiksi, mikä kertoo kiinnostuksesta tutkittavaan aiheeseen.

Haastateltavat haettiin Suomen Sateenkaaripoliisit ry -järjestön kautta. Tutkimuksen saatekirje jaettiin jäsenille, jonka jälkeen halukkaat haastatteluun osallistujat olivat minuun yhteydessä. Tämä varmistasi sen, että tutkimus perustuu täysin vapaaehtoisuuteen ja osallistuminen oli tällöin haastateltavasta itsestään lähtöisin. Saatekirjeessä annettiin tietoa tutkimuksesta sekä tutkimuksen suorittajasta. Siinä tuli ilmi tutkimuksen aihe, haastateltavien kriteerit sekä miten tutkimus suoritetaan. Saatekirjeessä annettiin tietoa myös tutkimuseettisistä kysymyksistä, kuten anonymiteetin varmistamisesta.

5.4 Haastattelun toteuttaminen

Arkaluontoista aihetta tutkiessa täytyy harkita tarkasti paikkaa, jossa haastattelut suoritetaan. Paikan täytyy olla sellainen, että ulkopuolisilla ei ole mahdollisuutta kuulla tahattomasti haastattelun sisältöä, jotta haastattelussa kerrotut asiat säilyvät luottamuksellisina. (Kallinen ym. 2015, 124). Haastateltavan koti voi olla haastattelun suorittamiseen hyvä paikka arkaluontoista aihetta tutkiessa, koska haastateltavalle voi olla helpompi puhua näistä aiheista itselleen tutussa ympäristössä. Haasteena tässä voi olla se, että moni kokee kodin yksityisalueenaan, eikä vieraan ihmisen päästäminen sinne ole välttämättä miellyttävää. (Kallinen ym. 2015, 130–131).

Tutkimusta tehdessä päätin, että haastattelut suoritetaan etäyhteyksillä. Näin haastateltava saa olla haastattelu hetkellä itselleen mieluisassa paikassa, esimerkiksi kotonaan, ja hän pystyy itse varmistamaan, että ulkopuoliset eivät kuule haastattelua. Tällöin myöskään haastateltavan osallistuminen tutkimukseen ei paljastu ulkopuolisille, mikä suojelee hänen anonymiteettiään. Haastattelujen suorittaminen etäyhteyksillä helpottaa myös aikataulujen yhteensovittamista.

5.5 Aineiston litterointi, käsitteleminen ja analysointi

Litterointi on aineiston analyysin ensimmäinen vaihe. Litterointi tarkoittaa puheen tai toiminnan purkamista kirjoitettuun muotoon, ja se mahdollistaa havaintojen ja tulkintojen tekemisen kerätyn aineiston pohjalta. (Kallio 2021). Jos materiaalissa on paljon tutkimuksen kannalta epäolennaisia kohtia, voidaan haastattelusta litteroida vain tutkittavan aiheen kannalta olennaiset seikat, ja jättää muu materiaali tutkimuksen ulkopuolelle. Tällöin aineistosta poimitaan vain ennalta määrättyjen teemojen mukainen materiaali. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006). Tässä tutkimuksessa litterointi tehdään nauhoitettujen haastatteluiden pohjalta. Haastattelut nauhoitetaan aineiston dokumentoinnin helpottamiseksi ja litteroinnin mahdollistamiseksi. Nauhoittaminen mahdollistaa sen, että voin haastattelijana keskittyä kysymysten esittämiseen ja vuorovaikutukseen sen sijaan, että kirjaisin haastateltavan vastaukset ylös sanatarkkaan. Tämä auttaa myös kirjausten oikeellisuudessa, koska aineistoon pystytään palaamaan myös jälkikäteen.

Litteroinnin avulla aineistoa lähdetään teemoittelemaan. Teemoittelu on teemahaastattelua tehdessä luonteva tapa lähestyä aineiston analysointia. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006). Teemoittelussa aineistosta poimitaan tutkimusongelman kannalta olennaiset seikat, ja ne luokitellaan eri aiheiden eli teemojen mukaan. Aineistosta etsitään toistuvia piirteitä sekä asiakokonaisuuksia. (Kirsi Juhila 2021). Teemojen käsittelyn yhteydessä voidaan aineistosta nostaa sitaatteja, eli suoria lainauksia. Nämä havainnollistavat teemoittelua ja konkretisoivat sitä, että tutkijalla on todellinen aineisto, johon analyysi pohjautuu. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006).

5.6 Tutkimuseettiset kysymykset

Tätä tutkimusta tehdessä on noudatettu hyvän tieteellisen käytännön periaatteita. Eurooppalaisen tutkimuseettisen ohjeistuksen mukaan näitä ovat luotettavuus, rehellisyys, arvostus ja vastuunkanto. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2023, 11). Kaikkea ihmiseen kohdistuvaa tutkimusta ohjaa lisäksi eettiset periaatteet, joita ovat ihmisarvon ja itsemääräämisoikeuden kunnioittaminen, kulttuuriperinnön ja luonnon monimuotoisuuden kunnioittaminen, sekä sen varmistaminen, että tutkimuksen tekeminen ei aiheuta sen kohteena olevalle merkittäviä riskejä, haittoja tai vahinkoja. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2019, 7).

Henkilötietojen käsittelyä koskevat eettiset periaatteet ovat vastuullisuus, suunnitelmallisuus ja lainmukaisuus (Tutkimuseettinen neuvottelukunta, 2019, 11). Henkilötietoja käsitellään tässä tutkimuksessa voimassa olevan tieto- suojalainsäädännön (EU:n yleinen tietosuojastatus, 679/2016, ja voimassa oleva kansallinen lainsäädäntö) mukaisesti. Tutkimuksen luonne vaatii seksuaalisen suuntautumiseen liittyvien tietojen käsittelemistä, koska tutkittaessa seksuaali- ja sukupuoli vähemmistöjen kokemuksia, kuuluminen kyseiseen vähemmistöryhmään on kriteerinä tutkimukseen osallistumiselle. Tutkimukseen osallistuvilla on oikeus saada tietoja henkilötietojen käsittelystä kyseisessä

tutkimuksessa (Tutkimuseettinen neuvottelukunta, 2019, 8). Henkilötietojen käsittely perustuu henkilön antamaan suostumukseen (EU tietosuojasetus, 2016, 2016/679, 6 artikla 1a kohta).

Tärkeitä eettisiä kysymyksiä arkaluontoista tutkimusta tehdessä ovat tutkittavien suostumus sekä tutkimuslupa. (Kallinen 2015, 141). Tämän tutkimuksen tekemistä varten on haettu ja saatu tutkimuslupa Poliisiammattikorkeakoululta. Lisäksi haastateltavat ovat antaneet suostumuksensa tutkimukseen osallistumiseen. Tutkimukseen osallistuminen perustuu täysin vapaaehtoisuuteen. Haastateltavalle on ennen suostumuksen saamista annettava tietoa tutkimuksen sisällöstä ja käytännön toteutuksesta, ja hänelle on annettava oikeus harkita tutkimukseen osallistumista riittävän kauan (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2019, 8–9). Haastateltavat saavat missä vaiheessa tahansa peruuttaa tai keskeyttää tutkimukseen osallistumisensa, eikä sille tarvitse ilmaista erillistä syytä (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2019, 8). Haastattelu voidaan poistaa haastateltavan pyynnöstä tutkimusaineistosta siihen saakka, kunnes valmis opinnäytetyö on palautettu. Haastateltaville annettiin mahdollisuus lukea heitä koskeva tutkimusaineisto ennen opinnäytetyön palauttamista, jotta voitiin varmistua, että haastattelun sisältö on ymmärretty ja kirjoitettu oikein.

Tutkimus suoritettiin anonymisti, ja se tehtiin osallistujien anonymiteettiä tarkkaan kunnioittaen. Tutkimustulokset raportoitiin siten, että ketään ei pystytä tunnistamaan haastateltavien kertoman avulla. Tämä koskee haastateltavaa, mutta myös sitä, että haastateltavan kokemusten perusteella ei pystytä tunnistamaan tutkimuksen ulkopuolisia henkilöitä, kuten Poliisiammattikorkeakoulun opiskelijoita, opettajia tai muuta henkilökuntaa. Anonymiteetin varmistamisen takia osa haastateltavien kertomista kokemuksista jäivät tutkimuksen ulkopuolelle.

Tutkimusaineiston raportointi siten, että anonymiteetti toteutuu, voi rajoittaa esimerkiksi suorien sitaattien käyttämistä haastatteluista. Raportoinnin tulee tapahtua tarpeen vaatiessa riittävän yleisellä tasolla, menemättä yksityiskohtiin. Se on tämän tutkimuksen kannalta välttämätöntä, jotta tutkimus olisi eettisesti toteutettu ja suojaisi osallistujien yksityisyyttä. Tavoitteena on, että tämä ei kuitenkaan vaikuta tutkimuksen laatuun tai sen luotettavuuteen. Suoria sitaatteja käytettiin tutkimuksessa harkiten sekä anonymiteettiä kunnioittaen.

6 TUTKIMUSTULOKSET

Haastateltavat hakeutuivat tutkimukseen Suomen Sateenkaaripoliisit ry -yhdistyksen kautta. Yhdistys on perustettu poliisin hallinnonalan nykyisten sekä entisten työntekijöiden toimesta, ja sen tavoitteena on seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen yhdenvertaisuuden edistäminen organisaation sisällä sekä poliisin toiminnassa (Sateenkaaripoliisit, luettu 10.10.2024). Yhdistyksen jäsenmäärä ei ole julkinen. Tutkimukseen osallistuneiden määrä ei kerro yhdistyksen jäsenten tai opiskelijajäsenten määrää.

Tutkimuksessa haastateltiin kolmea Poliisiammattikorkeakoulun nykyistä tai entistä AMK-opiskelijaa. Kaikki haastateltavat opiskelivat suomenkielistä tutkintoa. Haastateltavilla oli opintoja takana Poliisiammattikorkeakoulussa 1,5–3 vuotta. Haastateltavista kaksi kuuluivat seksuaalivähemmistöön ja yksi kuului sekä seksuaali- että sukupuolivähemmistöön.

Tutkimustulokset on koottu haastatteluiden pohjalta, ja ne on jaettu alalukuihin haastattelussa käytettyjen teemojen mukaan. Suorien lainausten käyttämistä varten haastateltavat on merkitty tekstiin H1, H2 ja H3.

6.1 Opiskelijoiden kokema vähemmistöstressi Poliisiammattikorkeakoulussa

Haastattelussa saatujen vastausten perusteella kaksi kolmesta haastateltavasta ei ollut kokenut Poliisiammattikorkeakoulussa opiskellessa vähemmistöstressiä. Yksi haastateltavista oli kokenut jonkin verran vähemmistöstressiä muun muassa rakenteellisten tilojen aiheuttamien tilanteiden takia. Haastateltava kuuluu sukupuolivähemmistöön ja oli kokenut pukuhuonetilanteet epämiellyttäväksi silloin, kun siellä oli hänelle vieraita ihmisiä.

”- jos siellä on ihmisiä ketä en tunne, niin siitä tulee tosi epämukava olo mennä sinne pukuhuoneeseen. Ja tuntuu, että niillä naisillakin on ehkä vähän epämukava olo, että mä olen siellä.” H1

Toinen vastaajista, joka ei ollut kokenut Poliisiammattikorkeakoulussa opiskellessaan vähemmistöstressiä, arveli sen johtuvan siitä, millainen hän on ihmisenä ja miten hän kokee asioita. Vastaaja kertoi myös, että heille painotettiin opintojen alussa, että Poliisiammattikorkeakoulussa on syrjintää kohtaan nollatoleranssi, ja siihen suhtaudutaan vakavasti.

”Siitä tuli sellainen olo, että täällä tavallaan kaikki vetää sitten samaa köyttä, eikä anneta tilaa rasistisille puheille tai syrjiville toimille.” H2

Yksi vastaajista kertoi kokeneensa Poliisiammattikorkeakouluun hakiessa vähemmistöstressiä, koska pelkäsi, miten koulussa tullaan hänet kohtaamaan. Pelkoon vaikutti hänen kertomansa mukaan mielikuva poliisista miesvaltaisena, vanhoillisena ja konservatiivisena organisaationa. Yksi vastaajista kertoi olettaneensa Poliisiammattikorkeakoulun ilmapiirin olevan vähemmistöjä kohtaan pahempi, mitä se todellisuudessa oli. Tämä vastaaja ei ollut kokenut vähemmistöstressiä Poliisiammattikorkeakoulussa opiskellessaan.

”Oletin pahempaa, mitä tämä sitten todellisuudessa on ollut. Jotenkin ajattelin, että täällä olisi tosi vanhoillisia ihmisiä, jotka eivät yhtään olisi tällaisista asioista hyväksyviä. - - sitten on huomannut, että ei ne olekaan mitenkään mua vastaan, eikä ajattele musta mitenkään oudosti sen takia, mikä mun seksuaalinen suuntautuminen on.” H3

Kaikki haastateltavat pääosin kokivat, että ovat Poliisiammattikorkeakoulussa pystyneet olemaan omia itsejään oppitunneilla sekä niiden ulkopuolella. Suurin osa haastateltavista eivät kokeneet, että sukupuoli tai seksuaalinen suuntautuminen olisivat mikään este asiassa. Heidän mielestään Poliisiammattikorkeakoulussa on tilaa olla juuri sellainen kuin on. Yksi vastaaja lisäsi, että oppitunnin opettaja saattaa vaikuttaa siihen, haluaako tai pystyykö hän olla oma itsensä oppitunnilla.

Haastateltavat eivät olleet kokeneet turvattomuutta olla seksuaali- tai sukupuolivähemmistön edustajana Poliisiammattikorkeakoulussa. Yksi vastaaja lisäsi, että ei tiedä olisiko kokenut asian eri tavalla, jos hänen luokkansa kesken olisi ollut huonompi yhteishenki. Oppitunneilla ja koulussa on mukana oma tuttu luokka, joka hänen mukaansa saattoi olla yksi tekijä siinä, että on turvallinen olla.

6.2 Poliisiammattikorkeakoulu ympäristönä seksuaali- ja/tai sukupuolivähemmistön edustajalle

Yksi kolmesta haastateltavasta kuvasi Poliisiammattikorkeakoulun olevan neutraali ympäristö seksuaali- ja/tai sukupuolivähemmistön edustajalle. Hän koki hyvänä asiana, että siitä ei tehdä siellä isoa numeroa ja hänen mukaansa vähemmistöt menevät tässä oppilaitoksessa siinä missä muutkin opiskelijat. Kahden haastateltavan mielestä Poliisiammattikorkeakoulu on ympäristönä hyvin heteronormatiivinen. Heidän mielestään tämä näkyy esimerkiksi ihmisten puheissa ja oletuksissa. Yksi vastaaja kertoi heteronormatiivisuuden näkyvän myös oppitunneilla ja case-tilanteissa, joissa pariskunnat ovat aina heteropareja.

”Etenkin opetuksessa puhe on tosi heteronormatiivista. - - Oletusarvo on aina se, että pariskuntaan kuuluu mies ja nainen eikä mitään muuta.” H3

Kaksi kolmesta haastateltavasta olivat sitä mieltä, että Poliisiammattikorkeakoulu ei ota seksuaali- tai sukupuolivähemmistöjä erityisesti huomioon. Yhden haastateltavan mielestä Poliisiammattikorkeakoulussa vallitseva ilmapiiri antaa kyllä tilaa kertoa, jos olisi asioita mihin kaipaisi muutosta. Hän kertoo, että epäkohtiin on aina voinut puuttua ja hän ajattelee, että opiskelijoiden toiveita kyllä kuunneltaisiin, jos esiin nousisi seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin ja heidän huomioon ottamiseen liittyviä haasteita.

Kaksi kolmesta haastateltavasta kaipasivat, että sukupuolivähemmistöt otettaisiin paremmin huomioon esimerkiksi tilojen suunnittelussa. He mainitsivat sukupuolineutraalien wc-tilojen ja pukuhuone-tilojen puuttumisesta. Heidän mielestään sukupuolitetut wc- ja pukuhuone-tilat muodostuvat hankalaksi silloin, jos henkilö ei koe tätä jakoa itselleen mukavaksi. Tällöin henkilö joutuu menemään tahtomattaan epämukavuusalueelle, koska oikeanlaisia tiloja ei ole. Kaksi haastateltavaa mainitsi myös virkavaate käytäntöjen olevan heidän mielestään vanhanaikaisia tiukan sukupuolijaon osalta. Naisille sekä miehille on olemassa erilaiset virkavaatteet, eikä haastateltavien mukaan henkilö voi

itse valita, kummat vaatteet hän pukee. Kaksi haastateltavaa kertoi, että poliisin vierailupuvun kanssa naisten täytyi käyttää hametta, oli se heistä mukavaa tai ei. Heidän mukaansa miehet saivat kuitenkin pitää housuja.

”Kyllähän ne virkavaatteet ovat tuolla semmoiset, että jos sä oot biologisesti nainen niin sitten sä puuet naisten vaatteet, jos sä oot biologisesti mies, niin sä puuet miesten vaatteet.” H1

”Vala asussa oli tarkkaa, että naiset laittavat hameen ja miehet housut, eikä siitä keskusteltu. Se oli mun mielestä tosi epäreilua, että jollekin yksin sanoittaisi, että sä laitat hameen, vaikka ei sitä haluaisi.” H2

6.3 Seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin kuuluvien opiskelijoiden saama kohtelu Poliisiammattikorkeakoulussa opettajilta sekä koulun henkilökunnalta

Sukupuolivähemmistöön kuuluva opiskelija kertoi väärinsukupuolittamisen olleen Poliisiammattikorkeakoulussa hänelle arkipäivää. Hän arveli, että opettajat tai koulun henkilökunta eivät halua olla ilkeitä, mutta kaikki eivät vain tiedä mitä sukupuolia on olemassa, tai mitä termejä käyttää. Toinen haastateltava oli sitä mieltä, että Poliisiammattikorkeakoulussa voitaisiin käyttää enemmän sukupuolineutraaleja termejä. Hänen mielestään se olisi helppo keino osoittaa huomaavaisuutta muita kohtaan.

”Yleensä siellä mennään tämän perinteisen sukupuolijaon perusteella, ja kaikkien tapauksessa se ei riitä. Sen suhteen voisi lisätä tietoisuutta ja ymmärrystä. Eikä sillä ole mulle väliä, että jos musta käytetään väärää termiä, mutta silloin voi myös kysyä, jos ei ole varma. Mutta tärkeintä on se, että yrittää eikä se, että onnistuisi joka kerta.” H1

Kaksi kolmesta haastateltavasta eivät kokeneet, että heidän kuulumisensa seksuaali- tai sukupuolivähemmistöön olisi vaikuttanut heidän saamaansa kohteluun. He kokivat saavansa samanlaista kohtelua opettajilta ja koulun henkilökunnalta, kuin muutkin opiskelijat. Näillä kahdella vastaajalla ei ollut heihin itseensä kohdistuneita negatiivisia kokemuksia opiskelusta, jotka olisivat liittyneet heidän asemaansa seksuaali- ja/tai sukupuolivähemmistön edustajana. Kukaan kolmesta vastaajasta eivät olleet kokeneet suoranaista kiusaamista, syrjintää tai muuta henkisen tai fyysisen väkivallan käyttöä. Yksi vastaajista kuitenkin epäili, että hänen vähemmistö asemansa olisi vaikuttanut joidenkin opettajien kohdalla hänen saamaansa kohteluun.

Osa haastateltavista mainitsi, että he ovat huomanneet Poliisiammattikorkeakoulussa negatiivisävytteistä puhetta, vitsailua sekä tietynlaista asenteellisuutta seksuaali- sekä sukupuolivähemmistöjä

kohtaan. Heidän mielestään jotkut opettajista myös käyttävät väärä tai loukkaavia termejä, eivätkä vaikuta olevan halukkaita kehittämään itseään tässä asiassa.

”On ollut tilanteita, että opettaja on heti tunnin alkuun ilmaissut, että ei ole mitään kiinnostusta opetella oikeaa sanastoa tai termistöä mitä käytetään. Ja on ollut semmoista epäkunnioittavaa puhetta yleisesti ihmisiä kohtaan, jotka kuuluvat vähemmistöön jollain tavalla. Heillä ei ole vaan millään tavalla ollut kiinnostusta kehittää itseään, että olisi tässä nyky-yhteiskunnassa ajan tasalla. - - Tuommoisessa ympäristössä (Poliisiammattikorkeakoulussa) missä yhteishenki on kaikki kaikessa ja siinä rakennetaan sitä pohjalle, että tulevaisuudessa me työskennellään kaikki yhdessä, niin tällaisilla kommentilla on negatiivinen vaikutus” H1

Vastapainona haastateltava kertoi, että jotkut Poliisiammattikorkeakoulun opettajat ovat ottaneet hyvin uutta tietoa vastaan sekä olleet kunnioittavia ja arvostavia. Yksi opettaja oli ottanut huomioon hänen antaman termistöä koskevan palautteen ja jakanut asian myös koko luokalle siten, että muutkin osaisivat ottaa asian huomioon. Toisella haastateltavalla oli myös samankaltainen kokemus, jossa opettaja oli ottanut hänen antamansa palautteen heteronormatiivisuudesta hyvin vastaan ja korjannut sanomaansa. Hän myös kertoi, että osa opettajista ovat yrittäneet lisätä tietoisuutta seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjä kohtaan, mitä hän piti tärkeänä asiana.

6.4 Poliisiammattikorkeakoulun antamat valmiudet seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen kohtaamisesta poliisin näkökulmasta

Kaikkien kolmen haastateltavan mielestä Poliisiammattikorkeakoulu ei anna tarpeeksi koulutusta seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin kuuluvien asiakkaiden kohtaamisesta työelämässä. Kahdella haastateltavalla oli kokemusta poliisiorganisaatioissa työskentelystä, ja heidän mielestään osaamattomuus kohdata vähemmistöjä heijastuu konkreettisesti työelämään. Toinen näistä haastateltavista arveli tämän vaikuttavan seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen luottamukseen Suomen poliisia kohtaan. Hänen mielestään tämä näkyy esimerkiksi siinä, miten vähemmistöt puhuvat poliisista.

Haastateltavat kertoivat, että koulutuksessa on ohimennen saatettu mainita seksuaali- ja sukupuolivähemmistöistä, mutta he näkisivät hyödylliseksi käsitellä aihetta opetuksessa enemmän. Haastateltavien kertoman mukaan koulutusta kaivattaisiin, jotta opiskelijat osaisivat työelämässä kohdata seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin kuuluvia asiakkaita sensitiivisesti sekä kunnioittavasti. Yksi haastateltava kertoi, että hän on työelämässä törmännyt siihen, että monet poliisit yrittävät ja haluavat käyttää kunnioittavaa termistöä esimerkiksi sukupuolivähemmistöön kuuluvien asiakkaiden

kohdalla, mutta he eivät välttämättä vain tiedä, miten se tulisi tehdä. Hän kuvasi, että monet pelkäävät loukkaavansa tai väärinsukupuolittavansa toista tahtomattaan. Haastateltavien mukaan lisää tietoa tarvittaisiin myös tilanteiden ratkaisemiseen oikeudellisesta näkökulmasta. Yksi haastateltava kertoi, että hänelle oli jäänyt kouluaikana epäselväksi, miten tietyissä oikeudellisissa tilanteissa tulee menetellä asiakkaan kanssa, joka kuuluu sukupuolivähemmistöön, tai miten toimia silloin, jos ulkomaalaisen henkilön passissa on sukupuolimerkintä, jota Suomen lainsäädäntö ei tunnista.

Haastateltavien kokemuksen mukaan Poliisiammattikorkeakoulun opettajat tai koulun henkilökunta ovat välillä käyttäneet väärää tai epäasiallisia termejä seksuaali- ja sukupuolivähemmistöistä puhuttaessa. Tämän takia suurin osa heistä näkisivät koulutuksen hyödylliseksi myös Poliisiammattikorkeakoulun henkilöstön kesken. Kaksi haastateltavaa piti termistöä koskevaa ja tietoisuutta lisäävää koulutusta aiheellisena.

7 JOHTOPÄÄTÖKSET

Opinnäytetyön tarkoituksena oli vastata johdannossa esitettyihin tutkimuskysymyksiin. Tutkimuskysymykset olivat:

1. Minkälaisia kokemuksia seksuaali- ja sukupuolivähemmistöillä on Poliisiammattikorkeakoulun opetuksesta?

2. Kokevatko vastaajat vähemmistöstressiä Poliisiammattikorkeakoulussa?

Tutkimuskysymysten tarkoituksena oli selvittää millaisena ympäristönä vastaajat kokevat Poliisiammattikorkeakoulun seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen näkökulmasta ja kuinka näitä vähemmistöjä siellä kohdellaan. Tavoitteena oli myös selvittää, onko vastaajien mielestä jotain, mitä Poliisiammattikorkeakoulussa voitaisiin tehdä toisin, jotta ympäristö olisi mukavampi seksuaali- tai sukupuolivähemmistön edustajalle.

Laadullisen tutkimuksen tavoitteena ei ole tehdä tilastollisen tutkimuksen tapaan aiheesta laajasti yleistettävissä olevia päätelmiä. Tietojen, käsitysten, uskomusten, merkitysten ja arvojen tutkiminen voi olla haasteellista, koska tutkimustuloksiin sisältyy aina subjektiivista tulkintaa. Haastattelu on aina tilanne- sekä kontekstisidonnaista, jonka takia tulosten yleistettävyyttä täytyy harkita tarkkaan. (Hirsijärvi & Hurme 2011, 12). Laadullisen tutkimuksen yleistettävyyttä voidaan kuitenkin parantaa aineistojen vertailulla. (Eskola & Suoranta 2000, 65–66). Tulosten tarkastelussa aion vertailla aikaisempaa tutkimusta omiin haastatteluilla kerättyihin tutkimustuloksiini. Aion käyttää tutkimuksia poliisikulttuurista, seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen kokemuksista poliisiorganisaatiossa, vähem-

mistöstressistä sekä seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen luottamuksesta poliisia kohtaan yhdessä Poliisiammattikorkeakoulun yhdenvertaisuus-, tasa-arvo- ja saavutettavuussuunnitelman kanssa.

Haastateltavilla oli luonnollisesti erilaisia kokemuksia Poliisiammattikorkeakoulun opetuksesta, osa kokemuksista oli positiivisia ja osa negatiivisävytteisiä. Kahdella kolmesta haastateltavasta ei ollut heihin itseensä kohdistuvia negatiivisia kokemuksia, eikä heidän seksuaalinen suuntautumisensa vaikuttanut opettajilta tai koulun henkilökunnalta saatuun kohteluun. Yksi vastaaja epäilee, että hänen kuulumisensa seksuaali- ja sukupuolivähemmistöön vaikutti joidenkin opettajien kohdalla hänen saamaansa kohteluun. Rantahuhdan (2022) YAMK-opinnäytetyössä hänen haastattelemansa seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin kuuluvat poliisit eivät olleet kohdanneet heihin itseensä kohdistunutta syrjintää, kiusaamista tai muuta henkisen tai fyysisen väkivallan käyttöä. (Rantahuhta 2022, 52). Ulkomailla aihetta tutkineiden Burken (1995) ja Lamin (2019) tutkimusten tulokset ovat paljon radikaalimpia. Tutkimuksissa kävi ilmi, että seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin kuuluvat poliisit olivat joutuneet virkauransa aikana homofobisen syrjinnän, nöyryytyksen, halveksimisen ja fyysisen väkivallan kohteeksi. Tutkittavat olivat myös kokeneet turvattomuutta ja joutuneet salaamaan oman identiteettinsä työpaikalla. Opinnäytetyössäni haastateltavat eivät olleet kokeneet turvattomuutta Poliisiammattikorkeakoulussa, eivätkä kokeneet, että joutuisivat salaamaan omaa seksuaalista suuntautumistaan tai sukupuoltaan.

Tutkimustulokset olivat osittain vastakkaisia Poliisiammattikorkeakoulun yhdenvertaisuus-, tasa-arvo ja saavutettavuussuunnitelmassa määritettyjen tavoitteiden kanssa. Tavoitteisiin sisältyy tasa-arvon, yhdenvertaisuuden sekä saavutettavuuden edistäminen Poliisiammattikorkeakoulun kaikessa toiminnassa. Tähän kuuluu suunnitelman mukaan yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa loukkauksien ilmauksien ja oletuksien karsiminen pois puhetavoista. Osa haastateltavista olivat kuitenkin kuulleet vitsailua, epäasiallista puhetta sekä asenteellisuutta seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjä kohtaan Poliisiammattikorkeakoulussa osana opetusta. Tulokset ovat samankaltaisia suhteessa Rantahuhdan (2022) tekemiin havaintoihin työelämästä. Hänen haastateltavansa kertoivat kuulleensa työyhteisössä vähemmistöihin kohdistuvaa haukkumista, vähättelyä sekä epäasiallista puhetta. (Rantahuhta 2022, 52). Näitä asenteita selittävät Burken (1995) sekä Koranderin (2004 ja 2019) tutkimukset, joiden mukaan homofobia on osa konservatiivista poliisikulttuuria, ja se tulee esiin muun muassa puheissa sekä huumorissa. Poliisiammattikorkeakoulun henkilöstöstä noin 40 % ovat poliiseja. (Poliisiammattikorkeakoulu 2024).

Kahden haastateltavan mielestä heteronormatiivisuus on vahvasti läsnä Poliisiammattikorkeakoulussa, eivätkä he koe, että seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjä otettaisiin siellä erityisesti huomioon. Rantahuhdan (2022) tutkimuksessa haastateltavat kuvailivat poliisiorganisaatiota heteronor-

matiiviseksi, eivätkä he myöskään kokeneet, että poliisiorganisaatio olisi seksuaali- ja sukupuolivähemmistöt huomioonottava työnantaja. Molemmissa tutkimuksissa haastateltavat olivat maininneet sukupuolineutraalien wc- sekä pukuhuonetilojen puuttumisesta poliisilaitoksilla ja Poliisiammattikorkeakoulussa.

Yksi kolmesta haastateltavasta oli kokenut vähemmistöstressiä Poliisiammattikorkeakoulussa opiskellessaan. Vastaavasti Rantahuhdan (2022) tutkimuksessa vähemmistöstressiä kokivat kolme seitsemästä haastateltavasta. (Rantahuhta 2022, 48). Yhtenevää näissä on se, että tutkimuksissa enemmistö seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin kuuluvista poliiseista tai poliisiopiskelijoista eivät kokeneet vähemmistöstressiä. Vähemmistöstressiä voivat aiheuttaa syrjäntäkokemukset sekä niiden ennakointi. Haastateltavat mainitsivat, että lähipiirin tuki ja toisaalta myös omat henkilökohtaiset ominaisuudet ovat vaikuttaneet siihen, että he eivät olleet kokeneet vähemmistöstressiä. Tutkimusten mukaan nämä molemmat ovat tärkeitä keinoja suojaamaan vähemmistöstressiltä ja sen vaikutuksilta. (Jaskari & Keski-Rahkonen 2021, 1786).

Haastateltavilla oli myös hyviä kokemuksia aiheesta. Pääosa haastateltavista kertoivat, että Poliisiammattikorkeakoulussa on jokaisella tilaa olla juuri sellainen kuin on. Positiivisissa kokemuksissa nousi myös esiin opettajien halu ottaa seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin kuuluvat opiskelijat huomioon, lisätä tietoisuutta sekä oppia aiheesta. Poliisiammattikorkeakoulussa yhdenvertaisuuden ja tasa-arvon edistäminen on yksi osaamistavoitteista monilla opintojaksoilla. (Poliisiammattikorkeakoulu 2023). Haastateltavat kertoivat tämän näkyvän hyvin joissain oppiaineissa, mutta aiheesta kaivattaisiin myös lisää koulutusta niin Poliisiammattikorkeakoulun opiskelijoille, kuin henkilöstölle. Heidän kokemuksensa mukaan kieltä ei käytetä kaikissa tilanteissa kovinkaan sensitiivisesti. Opiskelijoiden osaamisen kohdata seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin kuuluvia ihmisiä nähtiin konkretisoituvan myöhemmin työelämässä. Tämän arveltiin heijastuvan LGBT-ihmisten luottamukseen poliisia kohtaan. Tutkimusten mukaan seksuaali- sekä sukupuolivähemmistöjen luottamus poliisia kohtaan on heikompi mitä valtaväestöllä (EU LGBT survey). Koulutuksen ja osaamisen lisääminen voisi mahdollisesti olla vastaus vähemmistöjen luottamuksen lisäämiseen poliisia kohtaan.

8 POHDINTA

Tutkimustulokset kertovat, että Poliisiammattikorkeakoulu on ottanut askelia rakentaakseen seksuaali- ja sukupuolivähemmistöille parempaa ympäristöä sekä ilmapiiriä. Haastateltavat olivat huomanneet, että osa opettajista oikeasti yrittävät tehdä muutosta ja he kokivat näiden opettajien olevan asiassa ”heidän puolellaan”. Halusta parantaa asioita on osoituksena myös Poliisiammattikorkeakoulun yhdenvertaisuus-, tasa-arvo ja saavutettavuussuunnitelma, jonka tarkoituksena on varmistaa eri taustoista tulevien ihmisten yhdenvertainen osallisuus ja hyvä kohtelu. Tutkimustulosten

pohjalta voidaan kuitenkin sanoa, että parannettavaa on esimerkiksi sopivien tilojen tarjoamisessa ja asenneilmapiirissä seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjä kohtaan.

Opiskelijat olivat joutuneet koulussa sekä oppitunneilla todistamaan vierestä epäkunnioittavaa puhetta, joka kohdistui seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin. Vaikka tätä puhetta tai vitsailua ei kohdisteta suoraan paikalla oleviin henkilöihin, voi sillä olla silti loukkaava ja nöyryyttävä vaikutus henkilöille, jotka kuuluvat näihin vähemmistöihin. Ihmisestä ei voi päällepäin päätellä sukupuolta tai seksuaalista suuntautumista, joten ikinä ei voi tietää, onko paikalla joku, jota vitsillä loukataan. Vitsailun myötä negatiiviset asenteet voivat myös tarttua auktoriteetti asemassa olevilta opettajilta opiskelijoille.

On tärkeää pohtia, onko homovitsit muutamien opettajien tavaramerkkiä, yksittäistapauksia vai kertoo se yhä laajemmasta vaikuttavasta asenneilmapiiristä? Rantahuhdan (2022) YAMK-opinnäytetyössä hänen haastattelemansa poliisit kertoivat asenneilmapiirin muuttuneen vuosien saatossa parempaan suuntaan, kun "vanhempi kaarti" jää eläkkeelle. Asenneilmapiirin muutoksesta Poliisiammattikorkeakoulussa ei voida suoraan päätellä tutkimukseni pohjalta, mutta voisin olettaa asenteiden pikkuhiljaa muuttuvan parempaan kohti tietoisuuden ja koulutuksen lisääntyessä.

Opiskelijat raportoivat myös opettajien tietämättömyydestä termistöä ja moninaisuutta kohtaan. Oikeiden käsitteiden sisäistämällä ja käyttämällä voidaan luoda turvallista ja hyvinvointia edistävää ympäristöä seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin kuuluville opiskelijoille. Koulutus aiheesta on myös tämän takia tärkeää.

Kuten johdannossa mainitsin, poliisi on organisaationa läpileikkaus Suomessa asuvista ihmisistä. Tämän takia näen erilaisista taustoista tulevat ihmiset rikkautena ammattikunnallemme. Pitäisi kuitenkin pystyä varmistumaan, että poliisiorganisaatio on ympäristönä sellainen, että se mahdollistaa vähemmistöjen yhtäläisen osallisuuden, myös Poliisiammattikorkeakoulussa. Koulutuksen saavutettavuutta voidaan tarkastella monesta näkökulmasta, joista yksi on fyysinen ympäristö. Fyysisen ympäristön saavutettavuuteen kuuluu esteettömyys, jonka avulla tarjotaan tilojen käytön mahdollisuus kaikille käyttäjille esimerkiksi liikkumisen, kuulemisen ja näkemisen kannalta. Esteettömyyden lisäksi saavutettavuuden toteutuminen vaatii sopivien tilojen tarjoamista myös sukupuolivähemmistöjen edustajille. Korkeakoulujen saavutettavuuskriteeristön mukaan rakennuksessa tulee olla sen kokoon nähden riittävä määrä eri puolille sijoitettuja sukupuolineutraaleja wc-tiloja (Saavutettavuuskriteeristö, Luettu 14.10.2024).

Sukupuolineutraalit wc- sekä pukuhuonetilat ovat laajasti käyttöön otettuja esimerkiksi oppilaitoksissa, liikuntatiloissa sekä muissa yleisissä tiloissa. Ne mielestäni kuvastavat sitä edistystä, jota yh-

teiskunnassamme on jo tehty seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen huomioon ottamiseksi. Tutkimustuloksiin pohjautuen rakenteelliset tilat ovat yksi vähemmistöstressin aiheuttajista Poliisiammattikorkeakoulussa. Tutkimukseni osoittaa sen, että tarvetta näille tiloille on, ja ne voisivat vähentää joidenkin opiskelijoiden kokemaa stressiä aiheesta ja näin ollen lisätä heidän hyvinvointiaan. Tällä hetkellä arvioisin sukupuolitettujen wc-tilojen, vaatekäytäntöjen sekä opiskelijoiden väärinsukupuolittamisen altistavan erityisesti sukupuolivähemmistöjen edustajia vähemmistöstressin kokeemiselle Poliisiammattikorkeakoulussa. Koska monimuotoisuus on osa Poliisiammattikorkeakoulun opiskelijarekrytointistrategiaa, näkisin, että yllä mainittujen asioiden huomioon ottaminen voisi myös parantaa seksuaali- sekä sukupuolivähemmistöjen hakeutumista poliisikoulutukseen.

Lähdin projektiin halusta selvittää, ovatko omat kokemukseni ja tekemäni havaintoni Poliisiammattikorkeakoulusta yksittäiskokemuksia, vai ovatko muut opiskelijat kokeneet tai havainneet samankaltaisia asioita. Opinnäytetyön tutkimustulokset vastasivat omia oletuksiani aiheesta, mutta sain prosessin aikana myös uutta tietoa sekä näkökulmaa laajentamaan käsitystäni. Keskenään erilaiset haastateltavat antoivat erilaisia ja jopa toisistaan poikkeavia vastauksia, mutta kertomuksissa nousi esiin myös paljon samoja ajatuksia. Huomasin haastatteluita tehdessäni, että opiskelijoiden kokemukset ja tunteet ovat hyvin yksilöllisiä ja ihmiset voivat kokea saman asian hyvin eri tavalla. Tähän voi vaikuttaa esimerkiksi ympärillä olevat ihmiset ja heiltä saama tuki sekä yksilön henkilökohtaiset ominaisuudet. Seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen edustajat voivat kaikki kokea Poliisiammattikorkeakoulun ympäristönä eri tavalla, ja olisi ollut mahtava pureutua kokemuksiin lisää laajemman otannan avulla. Aikataulusyistä haastatteluihin ei kuitenkaan ollut mahdollista ottaa yli kolmea osallistujaa. Suurempi otanta olisi varmasti tuonut lisää uutta tietoa aiheesta, ja näyttänyt mitkä teemat haastateltavien vastauksissa mahdollisesti toistuvat. Kolme haastateltavaa kuitenkin tarjosivat tarpeeksi materiaalia tutkimuskysymyksiin vastaamiseen, vaikka aineisto jäi hieman suppeaksi. Tutkimuksen tarkoituksena oli kuitenkin tutkia yksittäisten ihmisten kokemuksia, joten laajempi otanta ei ollut välttämätöntä tämän tavoitteen saavuttamiseksi.

Tutkimuksessa haasteena oli, että aihe on lähellä sydäntäni, joten jouduin koko opinnäyteprosessin ajan kiinnittämään huomiota objektiivisuuteen ja tiedostamaan omien asenteideni vaikutukset tutkimuksen kannalta. Haastattelujen kohdalla olin varovainen, että omat ennakko-oletukseni eivät paistaisi läpi haastateltaville, vaan saisin heidän autenttisen kertomuksensa ilman tarvetta kertoa, mitä he ajattelevat, että haluan kuulla. Kävin tästä myös keskusteluja osan haastateltavista kanssa, sekä muutaman henkilön, jotka olivat kiinnostuneita tutkimukseen osallistumiseen. Osa oli huolissaan, onko heillä tarpeeksi ”radikaaleja” kokemuksia, että voisivat osallistua tutkimukseen. Kävin keskustelua heidän kanssaan ja selitin, että tutkimuksessa haetaan henkilöiden kokemuksia tässä koulussa opiskelusta, olivat ne sitten positiivisia tai negatiivisia, radikaaleja tai neutraaleja. Haastateltavilla siis oli mahdollisesti ennakko-oletuksia siitä, mikä opinnäytetyön lopputulema tulisi ehkä

olemaan. Pyrin näistä ennakko-oletuksista kuitenkin pääsemään eroon ja luomaan neutraalin pohjan haastattelujen suorittamiselle. Kysymykset asettelin parhaani mukaan puolueettomasti ja vältin haastattelujen aikana johdattelusta haastateltavia mihinkään suuntaan.

Haastattelumuotoisessa tutkimuksessa haastattelijan ja haastateltavan dynamiikka voivat kuitenkin vaikuttaa haastattelun lopputulokseen. Voidaan sanoa, että täydellinen objektiivisuus laadullisessa tutkimuksessa on mahdoton konsepti, koska tutkijan asenteet ja kokemukset vaikuttavat koko prosessin ajan. Jokainen tulkitsee asioita oman kokemusmaailmansa pohjalta. Valitsin aiheen, koska se on minulle itselleni tärkeä, ja toivon, että se saa aikaan keskustelua sekä herättää ajatuksia myös muissa ihmisissä.

8.1 Tutkimuksen luotettavuus ja rajoitukset

Tutkimuksen reliabiliteettia ja validiteettia on perinteisesti käytetty tutkimuksen luotettavuuden arvioinnissa. Kvalitatiivisen tutkimuksen luotettavuutta ei pystytä arvioimaan täysin samalla tavalla mitä kvantitatiivisen tutkimuksen, vaan näitä käsitteitä täytyy soveltaa tiettyä varovaisuutta käyttäen. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka. 2006).

Tutkimuksen reliabiliteettia arvioidessa pohditaan tutkimuksen toistettavuutta esimerkiksi seuraavanlaisten kysymysten avulla: Saadaanko samaa henkilöä tutkittaessa kahdella tutkimuskerralla yhtenäinen tulos? Päätyvätkö kaksi arvioijaa aineiston pohjalta samanlaiseen lopputulemaan? Saadaanko kahta eri tutkimusmenetelmää käyttämällä sama tulos? Ongelmaksi kuitenkin nousee, että haastattelututkimuksessa tutkija tekee tulkintoja oman kokemusmaailmansa perusteella, joten on epätodennäköistä, että kaksi henkilöä päätyisivät täysin samanlaiseen tulkintaan. Myös tutkittavien kokemus kyseisestä aiheesta on jatkuvasti muuttuva, joten toisella tutkimuskerralla saatetaan saada erilaisia tutkimustuloksia. Haastattelututkimuksessa täytyy ottaa myös huomioon se, että ihmisten käyttäytyminen ja vuorovaikutus ovat kontekstisidonnaisia, eikä erilaisilla tutkimusmenetelmillä tämän takia välttämättä saada samoja tuloksia. (Hirsijärvi & Hurme 2011, 186).

Validiteetin tarkastelussa perehdytään tutkimuksen pätevyyteen; onko tutkimus perusteellisesti tehty ja ovatko tutkimustulokset ja niistä tehdyt päätelmät paikkaansa pitäviä? (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka. 2006). Validiteettia voidaan tarkastella myös tutkimuksen rakenteen kannalta; mittaako tutkimus sitä mitä on aiottu tutkia? (Hirsijärvi & Hurme 2011, 187). Pohdittaessa tutkimustulosten yleistettävyyttä täytyy huomioida subjektiivisuus ihmisten kokemuksia tutkiessa. Haastateltavat ovat yksilöitä, joilla on erilaisia kokemuksia aiheesta, eikä näitä kokemuksia voida yleistää pitkään paikkaansa eri kontekstissa.

Tutkimuksen laadun sekä luotettavuuden parantamiseksi haastatteluja varten tein kysymysrunгон, jonka lisäksi pohdin tarkentavia lisäkysymyksiä teemojen syventämiseksi. Haastattelujen suorittamista ja haastattelun kysymysrunkoa harjoittelin testihaastateltavan avulla. Testihaastattelun perusteella kysymysrunko lomaketta paranneltiin ja kysymysten asettelua muutettiin selkeämmäksi. Joitakin kysymyksiä karsittiin ja yhdistettiin, koska huomasin niiden olevan osittain päällekkäisiä ja siten tuottavan samoja vastauksia.

Haastateltavat tarkastivat heidän osuutensa litteroinnista, jotta varmistuimme, että ne ovat kirjattu sekä ymmärretty oikein. Tässä vaiheessa tein tekstiin muutamia korjauksia ja poistin haastateltavien pyynnöstä joitain osioita. Tutkimuksessa käytin vain haastateltavien hyväksymää sekä tarkastamaa aineistoa, jotta tutkimustulokset olisivat mahdollisimman paikkaansa pitäviä.

Aineistotriangulaatio lisää kvalitatiivisen tutkimuksen luotettavuutta, ja sillä tarkoitetaan tutkimustulosten vertailemista ja yhdistämistä muista lähteistä saatuun, jo olemassa olevaan tietoon. (Hirsijärvi & Hurme 2011, 189 ja Eskola & Suoranta 1998, 69). Yhdistin ja vertailin haastatteluilla saatuja tutkimustuloksia aikaisempaan tutkimukseen seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen kohtelusta poliisiorganisaatiossa, vähemmistöstressistä sekä poliisikulttuurista. Käytin materiaalina sekä suomalaista, että ulkomaista tutkimusta. Löysin paljon yhtymäkohtia sekä eroavaisuuksia eri tutkimusten välillä, jotka raportoin johtopäätöksien yhteydessä.

8.2 Jatkotutkimusehdotukset

Aiheen kannalta voisi olla merkityksellistä selvittää, vaikuttaako vähemmistöstressin kokemiseen Poliisiammattikorkeakoulussa se, kuuluuko henkilö seksuaali- vai sukupuolivähemmistöön. Tutkimuksessani arvioin Poliisiammattikorkeakoulun sukupuolitettujen käytäntöjen altistavan erityisesti sukupuolivähemmistöjen edustajia vähemmistöstressille. Lisäksi Oikeusministeriön tietoraportin mukaan suomalaiset pitävät sukupuolivähemmistöihin kohdistuvaa syrjintää yleisempänä, mitä seksuaalivähemmistöihin kohdistuvaa. (Oikeusministeriö 2024, 16–17). Tämä voi heijastua myös tutkimukseni tuloksiin: yhden haastateltavan kokemuksen mukaan Poliisiammattikorkeakoulussa negatiivissävytteinen puhe kohdistui erityisesti sukupuolivähemmistöihin. Näiden pohjalta nousee siis esiin ajatus, ovatko sukupuolivähemmistöjen edustajat alttiimpia vähemmistöstressin kokemiselle mitä muut. Aihe on kuitenkin moninainen, koska vaikka voitaisiin löytää näennäinen korrelaatio näiden kahden tekijän välillä, on monia syitä mitkä vähemmistöstressin kokemiseen ja muodostumiseen voivat vaikuttaa yksilöiden ja yhteisöjen tasolla, ja tämä tulisi tutkimuksessa myös huomioida.

Tästä johdettuna nousi kysymys: mitkä tekijät ylipäättään vaikuttavat seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen hakeutumiseen poliisikoulutukseen? Onko Poliisiammattikorkeakoulu houkutteleva vaihtoehto seksuaali- tai sukupuolivähemmistön edustajalle? Pohdin tutkimusta tehdessä, voiko seksu-

aali- tai sukupuolivähemmistöihin kuuluvien henkilöiden kohdalla olla havaittavissa samanlaisia esteitä rekrytinnin suhteen mitä etnisten vähemmistöjen. Jos esteitä näiden vähemmistöryhmien osallisuudelle havaitaan, täytyisi myös selvittää, miten niitä voitaisiin lähteä edistämään.

Jatkotutkimuksena voisi olla myös mielenkiintoista selvittää poliisiorganisaatiossa työskentelevien henkilöiden ajatuksia, mielikuvia ja asenteita seksuaali- ja sukupuolivähemmistöistä. Näihin vähemmistöryhmiin kohdistuvan vitsailun ja epäasiallisen puheen perusteella voidaan tehdä oletus, että asenteita löytyy. Aiheen kannalta voidaan pohtia, ovatko asenteet sukupuolivähemmistöjä kohtaan erilaisia, mitä seksuaalivähemmistöjä? Onko asenteiden välillä yhteyttä ikäryhmään, koulutustasoon tai sukupuoleen? Mitkä asiat ovat vaikuttaneet asenteiden muodostumiseen? Asenteita voisi tarkastella myös pitkittäistutkimuksessa, jossa selvitettäisiin asenteiden mahdollista muuttumista virkauran aikana esimerkiksi muutaman ensimmäisen vuoden ajalta valmistumisesta lähtien.

Tutkimuksessani ei perehdytty kokemuksiin, joita Poliisiammattikorkeakoulun opiskelijoilla on muiden oppilaiden suhtautumisesta seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin. Jos vähemmistöteemaa Poliisiammattikorkeakoulussa tutkitaan lisää, näkisin hyödyllisenä selvittää, onko seksuaali- tai sukupuolivähemmistöjen edustajilla syrjintä- tai kiusaamiskokemuksia opiskeluajalta. Turvalliseen ympäristöön ja koulun ilmapiiriin kuitenkin vaikuttavat vahvasti myös muut opiskelijat.

Vähemmistöteeman tutkimiseen on runsaasti mahdollisuuksia, ja vain tiedon avulla voidaan muuttaa vanhoja asenteita sekä käytäntöjä. Tämän takia pidän aiheen tutkimista poliisiorganisaatiossa tärkeänä. Jatkon kannalta näille teemoille tulisi raivata tilaa niin opetuksessa, kuin organisaation sisällä. Tuloksena on tällöin hyvinvoiva, turvallinen ja yhteiskunnalliseen muutokseen sopeutuva organisaatio, joka pystyy toimimaan parhaalla mahdollisella tavalla kansalaisten oikeuksien turvaajana.

LÄHTEET

Brown, J. 2014: The Future of Policing. Oxford, Routledge.

ENSKA: Poliisin ennalta estävän työn strategia 2019–2023. Sisäministeriö, Helsinki. Sisäministeriön julkaisuja 2019:3. Luettavissa: https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/161300/SM_3_19_ENSKA.pdf

EU LGBT survey 2014: European Union lesbian, gay, bisexual and transgender survey. European Union Agency for Fundamental Rights. Luettavissa: https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra-eu-lgbt-survey-main-results_tk3113640enc_1.pdf

EU LGBT survey. 2020: A long way to go for LGBTI equality. European union agency for fundamental rights. Luettavissa: https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-2020-lgbti-equality-1_en.pdf

EU tietosuoja-asetus 2016, 2016/679.

Eskola J. & Suoranta J. 2000: Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Jyväskylä, Vastapaino.

Greelane. 2019. Stonewall Riots: Historia ja perintö. Luettavissa: <https://www.greelane.com/fi/humanistiset-tieteet/historia-ja-kulttuuri/stonewall-riots-4776082/>

Hirsijärvi, S. & Hurme, H. 2011: Tutkimushaastattelu - Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki, Gaudeamus.

Hirsijärvi, S & Remes, P. & Sajavaara, S. 1998: Tutki ja kirjoita. Helsinki, Kirjayhtymä

History. 2024: Stonewall Riots. Luettavissa: <https://www.history.com/topics/gay-rights/the-stonewall-riots>

Ihmisoikeusliitto. 2024: Syrjintä on Suomessa monille arkipäivää. Luettavissa: <https://ihmisoikeusliitto.fi/tyomme/yhdenvertaisuus-ja-syrjinta/>

Jaskari, O. & Keski-Rahonen, A. 2021: Vähemmistöstressi uhkana seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen terveydelle. Duodemic 2021;137;1781–8. Luettavissa: <https://www.duodecimlehti.fi/xmedia/duo/duo16384.pdf>

Juutinen, M. & Rauta, J. 2021: Monimuotoisen rekrytoinnin esteet ja edistäminen. Poliisiammattikorkeakoulun katsauksia 17. Luettavissa: <https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/499252/Katsauksia17.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Kallinen, K. & Pirskanen, H. & Rautio, S. 2015: Sensitiivinen tutkimuksessa. Menetelmät, kohderyhmät, haasteet ja mahdollisuudet. Jyväskylä, United press.

Kallio, A. 2021: Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja. Tietoarkisto. Luettavissa:

<https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvali/>

Korander, T. 2004: Poliisikulttuuri - Poliisiammatin ja tutkimuksen väline. Oikeus-lehti 1/2004.

Lam, K. 2019: LGBT police officers say they've faced horrible discrimination, and now they're suing. Artikkel. Luettavissa: <https://eu.usatoday.com/story/news/2019/02/08/lgbt-law-enforcement-officers-sue-over-workplace-discrimination/2404755002>

Laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta 8.8.1986/60.

Loftus B. 2009: Police Culture in a Changing World. Oxford, Oxford University press.

Mannila, S. 2024: Syrjintä Suomessa 2020–2023, Tietoraportti. Oikeusministeriö. Luettavissa:

https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/165623/OM_2024_11_SO.pdf

Mustola, K. & Pakkanen, J. 2007: Sateenkaari-Suomi – Seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen historiaa. Helsinki, Like.

Nousiainen, S. 2020: Sukupuoleen katsomatta – Kuinka kohdata moninaisuus. Helsinki, Atena.

Perustuslaki 11.6.1999/731.

Piiroinen, K. 2023: Seksuaali- ja sukupuolivähemmistöopiskelijat Karelia-ammattikorkeakoulussa.

Opinnäytetyö, Karelia. Luettavissa: https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/815464/Piiroinen_Kaisa.pdf?sequence=4

Poliisiammattikorkeakoulu 2023: Poliisiammattikorkeakoulun yhdenvertaisuus-, tasa-arvo- ja saavutettavuussuunnitelma 2023–2025. Luettavissa: <https://polamk.fi/documents/25254699/33938795/Polamk-yhdenvertaisuus-tasa-arvosuunnitelma.pdf/>

Poliisiammattikorkeakoulu: Keskustelua yhdenvertaisuudesta ja ääniä vähemmistöistä. Luettu 16.1.2024. Luettavissa: <https://polamk.fi/podcast-kaikkien-poliisi>

Poliisimuseo. 2021: Rikos ja Rakkaus. Luettavissa: <https://rikosjarakkaus.poliisimuseo.fi/>

PrideMantra. Understanding Pansexuality and Bisexuality: Differences And Similarities. Luettu 4.7.2023. Luettavissa: <https://lgbtqiacounseling.com/bisexual/bisexual-and-pansexual/>

Rantahuhta, A. 2022: Seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen kokemuksia poliisiorganisaatiossa Poliisiammattikorkeakoulu / YAMK-opinnäytetyö. Luettavissa: https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/782580/YAMK_Rantahuhta.pdf?sequence=2&isAllowed=y

Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. 2006. KvaliMOTV. Luettavissa: https://www.fsd.tuni.fi/netelmaopetus/kvali/L7_2_1.html

Sateenkaaripoliisit 2024: Suomen Sateenkaaripoliisit ry. Luettavissa: <https://www.sateenkaaripoliisit.fi/>

Seta 2024: Sateenkaaritieto, seksuaalinen suuntautuminen. Luettavissa: <https://seta.fi/sateenkaari-tieto/seksuaalinen-suuntautuminen/>

Seta: 2024. Sateenkaarisanasto. Luettavissa: <https://seta.fi/sateenkaari-tieto/sateenkaarisanasto/>

Seta: 2024. Tasa-arvolaki. Luettavissa: <https://seta.fi/ihmisoikeudet/tasa-arvo-ja-yhdenvertaisuus/tasa-arvolaki/>

Setan julkaisut: 2024. Tasa-arvoinen avioliittolaki. Luettavissa: <https://seta.fi/ihmisoikeudet/tasa-arvo-ja-yhdenvertaisuus/avioliittolaki/>

Sukupuolen moninaisuuden osaamiskeskus. 2024: Sukupuolen moninaisuuden sanasto. Luettavissa: <https://sukupuolenosaamiskeskus.fi/sukupuolen-moninaisuus/sukupuolen-moninaisuuden-sanasto/>

Sue, D. & Spanierman L. 2020: Microaggressions in Everyday Life. United states of America, Wiley.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2023: Syrjintä sukupuolen perusteella. Luettavissa: <https://thl.fi/aiheet/sukupuolten-tasa-arvo/sukupuoli/syrjinta-sukupuolen-perusteella>

Trasek 2024: Sukupuolen korjaus. Luettavissa: <https://trasek.fi/perustietoa/sukupuolenkorjaus/>

Tutkimuseettinen lautakunta 2023: Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. Tutkimuseettisen neuvottelulautakunnan julkaisu 2/2023. Luettavissa: https://tenk.fi/sites/default/files/2023-03/HTK-ohje_2023.pdf

Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2019: Ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen eettiset periaatteet ja ihmistieteiden eettinen arviointi Suomessa. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan julkaisu 3/2019. Luettavissa: https://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/Ihmistieteiden_eettisen_ennakkoarvioinnin_ohje_2019.pdf

Tuovinen, L., Stålström, O., Nissinen, J., & Hentilä, J. 2011: Saanko olla totta? – Sukupuolen ja seksuaalisuuden moninaisuus. Helsinki, Gaudeamus.

Vuorensyrjä, M. & Korander, T. 2019: SINISET KLASSIKOT - Poliisi- ja kriminologian alan moderneja klassikkotutkimuksia 1. Poliisiammattikorkeakoulu. Luettavissa: https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/226848/POLAMK_tutkimuksia_44_web.pdf?sequence=2&isAllowed

LIITE 1 - TUTKIMUSTIEDOTE

Hei!

Suoritan tällä hetkellä Poliisiammattikorkeakoulussa AMK-tutkintoa, johon kuuluu 15 opintopisteen mittainen opinnäytetyö. Opinnäytetyöni aihe on ”Seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen kokemuksia Polamkin opetuksesta”. Tutkin työssäni sitä, miten seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin kuuluvat AMK-opiskelijat kokevat/ovat kokeneet opiskelun Poliisiammattikorkeakoulussa. Opinnäytetyö suoritetaan haastattelututkimuksena, jonka avulla kerätään opiskelijoiden kokemuksia aiheesta.

Etsin haastatteluihin seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin kuuluvia opiskelijoita, jotka ovat opiskelleet tai aloittaneet opintonsa Polamkissa lähivuosina (2021–2023). Haastatteluun voi siis osallistua, vaikka olisit jo valmistunut. Haastattelu (kestoltaan noin 30-60min) toteutetaan etänä, ja se nauhoitetaan aineiston keruuta varten. Haastatteluja käytetään ainoastaan tähän tutkimukseen, ja ne hävitetään opinnäytetyön valmistumisen jälkeen. Kaikkea materiaalia käsitellään luottamuksellisesti. Haastateltaville lähetetään heidän halutessaan alustava haastattelurunko, jotta he voivat tutustua kysymyksiin etukäteen.

Haastatteluun osallistuminen on vapaaehtoista ja tutkimus tehdään anonymisti. Tutkimuksen tulokset raportoidaan siten, että haastatteluista ei voida tunnistaa ketään. Haastateltavat saavat missä vaiheessa tahansa tutkimuksen ollessa käynnissä peruuttaa siihen osallistumisensa. Haastattelu voidaan poistaa haastateltavan pyynnöstä tutkimusaineistosta siihen saakka, kunnes valmis opinnäytetyö on palautettu. Haastateltaville annetaan mahdollisuus lukea (ja korjata) heitä koskeva tutkimusaineisto ennen opinnäytetyön palauttamista.

Seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin liittyvää tutkimusta on tehty organisaatiossamme vasta erittäin vähän, joten kaikki kokemukset tuovat uutta ja tärkeää tietoa aiheesta!

Pyydän halukkaita haastatteluun osallistujia olemaan minuun yhteydessä sähköpostitse. Vastailen mielelläni, jos herää jotain lisäkysymyksiä!

lisa Hiltunen

XXXXXX

XXXXXX

LIITE 2 – OPINNÄYTETYÖN HAASTATTELULOMAKE

Perustiedot

- Minä vuonna aloitit opinnot Poliisiammattikorkeakoulussa?
- Kuinka kauan olet opiskellut/opiskelit Polamkissa?
- Opiskeletko/opiskelitko suomen- vai ruotsinkielistä tutkintoa?
- Kuulutko seksuaali- ja/tai sukupuolivähemmistöön?

Opiskelijoiden kokema vähemmistöstressi

- Onko vähemmistöstressi käsitteenä tuttu? (Tarvittaessa haastateltavalle selitetään termi, jotta hän pystyy vastaamaan kysymykseen).
- Koetko vähemmistöstressiä Polamkissa opiskelun takia?
- Jos koet vähemmistöstressiä, osaatko kuvata mitkä tekijät siihen vaikuttavat?
- Koetko pystyväsi olemaan oma itsesi koulussa ja oppitunneilla?
- Koetko turvalliseksi olla vähemmistön edustaja Polamkissa?

Polamk ympäristönä

- Millainen Polamk on mielestäsi ympäristönä seksuaali- tai sukupuolivähemmistön edustajalle?
- Onko Polamk seksuaali- ja sukupuolivähemmistöt huomioonottava oppilaitos?

Opiskelijoiden saama kohtelu (opiskelijan itse kokema + yleisesti vähemmistöihin kohdistuva)

- Millaista kohtelua koet saavasi opettajilta ja koulun henkilökunnalta seksuaali- tai sukupuolivähemmistön edustajana?

Negatiiviset kokemukset

-Onko sinulla negatiivisia kokemuksia seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen kohtelusta Poliisiammattikorkeakoulussa?

Positiiviset kokemukset

-Onko sinulla positiivisia kokemuksia seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen kohtelusta Poliisiammattikorkeakoulussa?

Koulun antamat valmiudet työelämään vähemmistöjen kohtaamisesta poliisin näkökulmasta

-Koetko saavasi Poliisiammattikorkeakoulussa riittävästi tietoa vähemmistöjen kohtaamisesta? Kaipaisitko koulutuksessa enemmän tai vähemmän tietoa tai opetusta aiheesta?

LIITE 3 – OPINNÄYTETYÖN TIETOSUOJASELOSTE

Iisa Hiltunen

AMK20214A

Opinnäytetyön tietosuojaseloste

Opinnäytetyön nimi: ”Seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen kokemuksia Poliisiammattikorkeakoulun opetuksesta”

TUTKIMUKSEN TIETOSUOJASELOSTE

Henkilötietojen käsittely tutkimuksessa

Tässä tutkimuksessa käsitellään teitä koskevia henkilötietoja voimassa olevan tietosuojalainsäädännön (EU:n yleinen tietosuojadirektiivi, 679/2016, ja voimassa oleva kansallinen lainsäädäntö) mukaisesti. Henkilötietojen käsittely perustuu henkilön antamaan suostumukseen (EU tietosuojadirektiivi, 2016, 2016/679, 6 artikla 1a kohta). Seuraavassa kuvataan henkilötietojen käsittelyyn liittyvät asiat.

Tutkimuksen rekisterinpitäjä

Rekisterinpitäjällä tarkoitetaan tahoa, joka yksin tai yhdessä toisten kanssa määrittelee henkilötietojen käsittelyn tarkoitukset ja keinot. Rekisterinpitäjä voi olla korkeakoulu, toimeksiantaja, muu yhteistyötaho, opinnäytetyöntekijä tai jotkut edellä mainituista yhdessä (esim. korkeakoulu ja opinnäytetyöntekijä yhdessä).

Tässä tutkimuksessa henkilötietojen rekisterinpitäjä on opinnäytetyön tekijä.

Voitte kysyä lisätietoja henkilötietojenne käsittelystä rekisterinpitäjän yhteyshenkilöltä:

Rekisterinpitäjän yhteyshenkilön nimi: Iisa Hiltunen

Sähköposti: XXXXXX

Organisaatio: Poliisiammattikorkeakoulu

Tietosuojavastaava: Satu Tiainen, opinnäytetyön ohjaaja, Poliisiammattikorkeakoulu

Tutkimuksessa teistä kerätään seuraavia henkilötietoja:

Tieto yksilöitävissä olevan henkilön seksuaalisesta suuntautumisesta, sähköpostiosoite ja yksilöitävissä olevan henkilön äänen sisältävä tallenne. Tiedot kerätään ainoastaan tutkimustarkoitukseen sekä aineiston litterointia varten. Halutessanne voitte antaa tutkijalle sähköpostiosoitteenne, jotta

teille voidaan lähettää haastattelun kysymysrunko, jonka avulla voitte tutustua tutkimuksen teemoihin ja kysymyksiin etukäteen. Yksilöitävissä olevia henkilötietoja tai sähköpostiosoitettanne ei julkaista eteenpäin. Teillä ei ole sopimukseen tai lakisääteiseen tehtävään perustuvaa velvollisuutta toimittaa henkilötietojanne vaan osallistuminen on täysin vapaaehtoista. Tutkimuksessa ei kerätä henkilötietojanne muista lähteistä.

Henkilötietojenne suojausperiaatteet

Tutkimuksen yhteydessä käytetään seuraavia työvälineitä: poliisihallinnon suojattu verkkolevy, TUVE-sähköposti.

Henkilötietoja sisältävä kyselytutkimuksen työväline on valittu tietoturvaominaisuudet huomioiden. Tutkimusaineisto on sähköisessä muodossa ja kaikki työvälineet sekä tallennuspaikat ovat suojattu käyttäjätunnuksella ja salasanalla.

Tutkimusaineisto säilytetään poliisihallinnon suojatulla TUVE-verkkolevyllä, jonne pääsy on ainoastaan tutkimusta toteuttavalla opiskelijalla. Henkilötietoja ei jaeta eteenpäin.

Henkilötietojenne käsittelyn tarkoitus

Henkilötietojenne käsittelyn tarkoituksena on tutkittavan aineiston kerääminen. Tutkimuksen tavoite on saada selville tutkimuskysymyksenä olevaa informaatiota ”Seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen kokemuksista Polamkin opetuksesta”.

Henkilötietojenne käsittelyperuste

Käsittely on tarpeen tieteellistä tai historiallista tutkimusta taikka tilastointia varten ja se on oikeasuhtaista, sillä tavoiteltuun yleisen edun mukaiseen tavoitteeseen nähden (Tietosuojalaki 4.1 § 3-kohta).

Henkilötietojen suojaamiseksi käytetään seuraavia suojatoimia:

- o käyttäjätunnus ja salasana
- o tietoturvalliset henkilötietojen käsittely-ympäristöt
- o henkilökisteriä käytetään vain tieteellistä tutkimusta varten
- o henkilökisteri hävitetään, kun henkilötiedot eivät enää ole tarpeen tutkimuksen suorittamiseksi tai sen tulosten asianmukaisuuden varmistamiseksi

Mitä henkilötiedoillenne tapahtuu tutkimuksen päätyttyä

Aineistoa ei jatkossa hyödynnetä ja aineisto hävitetään tutkimuksen tulosten raportoinnin jälkeen, viimeistään 31.12.2024.

Tietojen luovuttaminen tutkimusrekisteristä

Tietoja ei luovuteta tutkimusrekisteristä.

Henkilötietojenne mahdollinen siirto EU:n tai ETA-

alueen ulkopuolelle

Tietojanne ei siirretä EU:n tai ETA-alueen ulkopuolelle.

Rekisteröitynä teillä on oikeus

Koska henkilötietojanne käsitellään tässä tutkimuksessa, niin olette rekisteröity tutkimuksen aikana muodostuvassa henkilökirjastossa. Rekisteröitynä teillä on oikeus:

o Oikeus saada pääsy tietoihin (tietosuoja-asetuksen 15 artikla)

Sinulla on oikeus saada tieto siitä, käsitelläänkö henkilötietoja ja mitä henkilötietojasi käsitellään. Voit myös halutessasi pyytää jäljennöksen käsiteltävistä henkilötiedoista.

o Oikeus tietojen oikaisemiseen (tietosuoja-asetuksen 16 artikla)

Jos käsiteltävissä henkilötiedoissasi on epätarkkuuksia tai virheitä, sinulla on oikeus pyytää niiden oikaisua tai täydennystä.

o Oikeus tietojen poistamiseen (tietosuoja-asetuksen 17 artikla)

Sinulla on oikeus vaatia henkilötietojesi poistamista tietyissä tapauksissa. Oikeutta tietojen poistamiseen ei kuitenkaan ole, jos tietojen poistaminen estää tai vaikeuttaa suuresti käsittelyn tarkoituksen toteutumista tieteellisessä tutkimuksessa.

o Oikeus käsittelyn rajoittamiseen (tietosuoja-asetuksen 18 artikla)

Sinulla on oikeus henkilötietojesi käsittelyn rajoittamiseen tietyissä tilanteissa kuten, jos kiistät henkilötietojesi paikkansapitävyyden.

o Oikeuksista poikkeaminen

Tässä kuvatuista oikeuksista saatetaan tietyissä yksittäistapauksissa poiketa tietosuoja-asetuksessa ja Suomen tietosuojalaissa säädetyillä perusteilla siltä osin, kuin oikeudet estävät tieteellisen tai historiallisen tutkimustarkoituksen tai tilastollisen tarkoituksen saavuttamisen tai vaikeuttavat sitä suuresti. Tarvetta poiketa oikeuksista arvioidaan aina tapauskohtaisesti.

Jos henkilötietojen käsittely tutkimuksessa ei edellytä rekisteröidyn tunnistamista ilman lisätietoja eikä rekisterinpitäjä pysty tunnistamaan rekisteröityä, niin oikeutta tietojen tarkastamiseen, oikaisuun, poistoon, käsittelyn rajoittamiseen, ilmoitusvelvollisuuteen ja siirtämiseen ei sovelleta.

Voitte käyttää oikeuksianne ottamalla yhteyttä rekisterinpitäjään.

Tutkimuksessa kerättyjä henkilötietoja ei käytetä profilointiin tai automaattiseen päätöksentekoon.

Henkilötietojen käsittely aineistoa analysoitaessa ja tutkimuksen tuloksia raportoitaessa

Teistä kerättyä tietoa ja tutkimusaineistoa käsitellään luottamuksellisesti lainsäädännön edellyttämällä tavalla. Lopulliset tutkimustulokset raportoidaan ryhmitasolla eikä yksittäisten tutkittavien tunnistaminen ole mahdollista.